

Verkkokatsauksia 11/2009

Sisällys

Tiivistelmä	1
1 Henkirikostietokanta	1
2 Historiallinen ja alueellinen kehitys	2
3 Rikokset	11
4 Uhrit ja syylliset	20
5 Esitutkinta ja oikeuskäsittely	25
6 Naisiin kohdistunut henkirikollisuus 2002–2007	28
Kirjallisuutta	32

Yhteystiedot

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos
Pitäksällanranta 3 A, 5. krs
PL 444, FI-00531 Helsinki
Puh. 010 3665300
Fax. 010 3665365

Sähköposti etunimi.sukunimi@om.fi
Kotisivu www.optula.om@om.fi

Martti Lehti

Naiset henkirikosten uhreina 2002–2007

Tiivistelmä

- Suomessa surmattiin vuosina 2003–2007 henkirikollisuuden seurantajärjestelmän mukaan 181 naista (keskimäärin 36 vuodessa). Surmatuista 13 (7 %) oli alle 15-vuotiaita. Kuolemansyytilaston mukaan naisten vuotuinen kuolleisuus henkirikoksiin oli 2000–2007 keskimäärin 1,38 uhria 100 000 naista kohti.
- Naisten kuolleisuus henkirikoksiin on kuluvalle vuosikymmenellä ollut selvässä laskussa.
- Vuosina 2003–2007 surmatuista 15 vuotta täyttäneistä naisista noin kaksi kolmasosaa (68 %) joutui parisuhdekumppanin surmaamaksi. 42 %:n surmaaja oli puoliso. Muun lähisuhdeväkivallan uhrien osuus oli 11 %, tuttavien surmaamia uhreista oli 18 % ja uhrille ennalta tuntemattoman henkilön surmaamia 2 %.
- Vuosina 2003–2007 surmatuista alle 15-vuotiaista tytöistä 67 %:n surmaaja oli äiti, 17 %:n isä ja 17 %:n veli.
- Aikuisiin naisiin kohdistuvat henkirikokset liittyvät läheisesti osapuolten keskinäiseen alkoholinkäyttöön. Vuosina 2002–2007 rikoksista 53 prosentissa kumpikin osapuolista oli rikoshetkellä alkoholihumalassa ja 55 prosentissa päihteiden vaikutuksen alainen. Parisuhdekumppanin tekemistä henkirikoksista 60 %:ssa molemmat osapuolet olivat humalassa.
- Alkoholien väärinkäyttäjää aikuisista naisuhreista oli 40 % ja heidän surmaajistaan 44 %.
- Naisten henkirikostuolleisuus ei kohdistu tasaisesti tai satunnaisesti eri väestöryhmiin, vaan kasaantuu sosiaalisesti huono-osaisiin, työelämästä syrjäytyneisiin ryhmiin. Työttömien naisten riski joutua surmatuksi on moninkertainen verrattuna työllisiin.
- Naisiin kohdistuvan henkirikollisuuden alueelliset tasoerot ovat huomattavat, eivätkä kaikilta osin noudata kokonaishenkirikollisuuden alueellisia eroja. Vuosina 2000–2007 naisten kuolleisuus henkirikoksiin oli korkein Kainuussa ja alhaisin Ahvenanmaalla.
- Naisten kuolleisuus henkirikoksiin on Suomessa tällä hetkellä Euroopan unionin yhdenneksitoista korkein, kun miesten kuolleisuus on unionin seitsemänneksi korkein.
- Naisten osuus henkirikosten uhreista on maassamme Euroopan unionin keskiarvoa alhaisempi.

1 Henkirikostietokanta

Katsauksen tiedot perustuvat henkirikollisuuden seurantajärjestelmään kirjatuihin tietoihin vuosina 2002–2007 surmatuista naisista.

Henkirikollisuuden seurantajärjestelmä on Oikeuspoliittinen tutkimuslaitoksen, Poliisiammattikorkeakoulun ja sisäasiainministeriön poliisiosaston yhteisesti ylläpitämä tietokanta. Hanke käynnistyi 1.6.2002 ja sen tavoitteena on seurata henkirikosten määrän ja piirteiden kehitystä sekä tuottaa tietoa, jota voidaan käyttää henkirikosten ehkäisyyn, rikosten selvittämiseen ja väkivallan syiden perustutkimukseen.

Tietokantaan kirjataan perustiedot poliisin tietoon tulevien henkirikosten (murha, tappo, surma, lapsensurma) ja tahallisen pahoinpitelyrikoksen

yhteydessä tehtyjen kuolemantuottamusrikosten osapuolista sekä teonpiirteistä. Tietokantaan ei kerätä tietoja henkirikoksen yrityksistä tai muista väkivaltarikoksista.

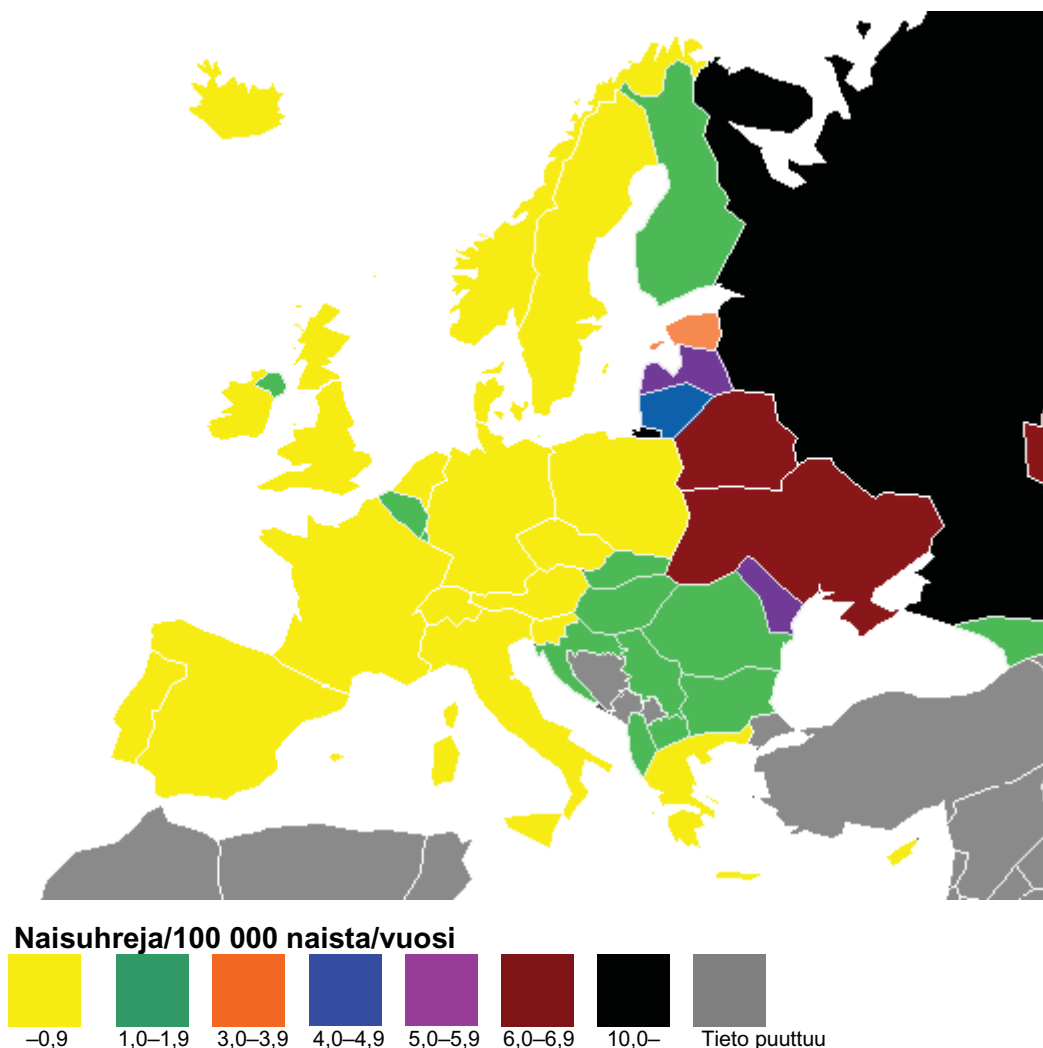
Tiedot kerätään rikosten esitutkinnasta vastaavilta henkilöiltä määrämutoisella sähköisellä lomakkeella. Ne kirjataan, kun esitutkinta on saatettu loppuun tai rikoksen ilmi tulosta on kulunut yksi vuosi. Käytännössä tietokanta sisältää siten tietoja poliisin tietoon tulleista ja esitutkinnassa henkirikokseksi todetuista tapauksista. Tietojen kattavuus tarkistetaan poliisin rikosilmoitusjärjestelmän (RIKI) avulla.

Tutkintalomakkeessa on 34 rikosta ja sen ominaispiirteitä, 45 rikososapuolia ja kahdeksan tutkinnallisia seikkoja koskevaa kysymystä.

Henkirikostietokannan käyttöoikeus on Oikeuspoliittiselle tutkimuslaitoksella ja Poliisiammattikorkeakoululla. Tietokannan ylläpito, rahoitus ja siihen perustuva tutkimus on jaettu Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen, Poliisiammattikorkeakoulun ja sisäasiainministeriön poliisiosaston kesken. Tietokantaa säilytetään Poliisiammattikorkeakoulussa ja Oikeuspoliittisessa tutkimuslaitoksessa.

2 Historiallinen ja alueellinen kehitys

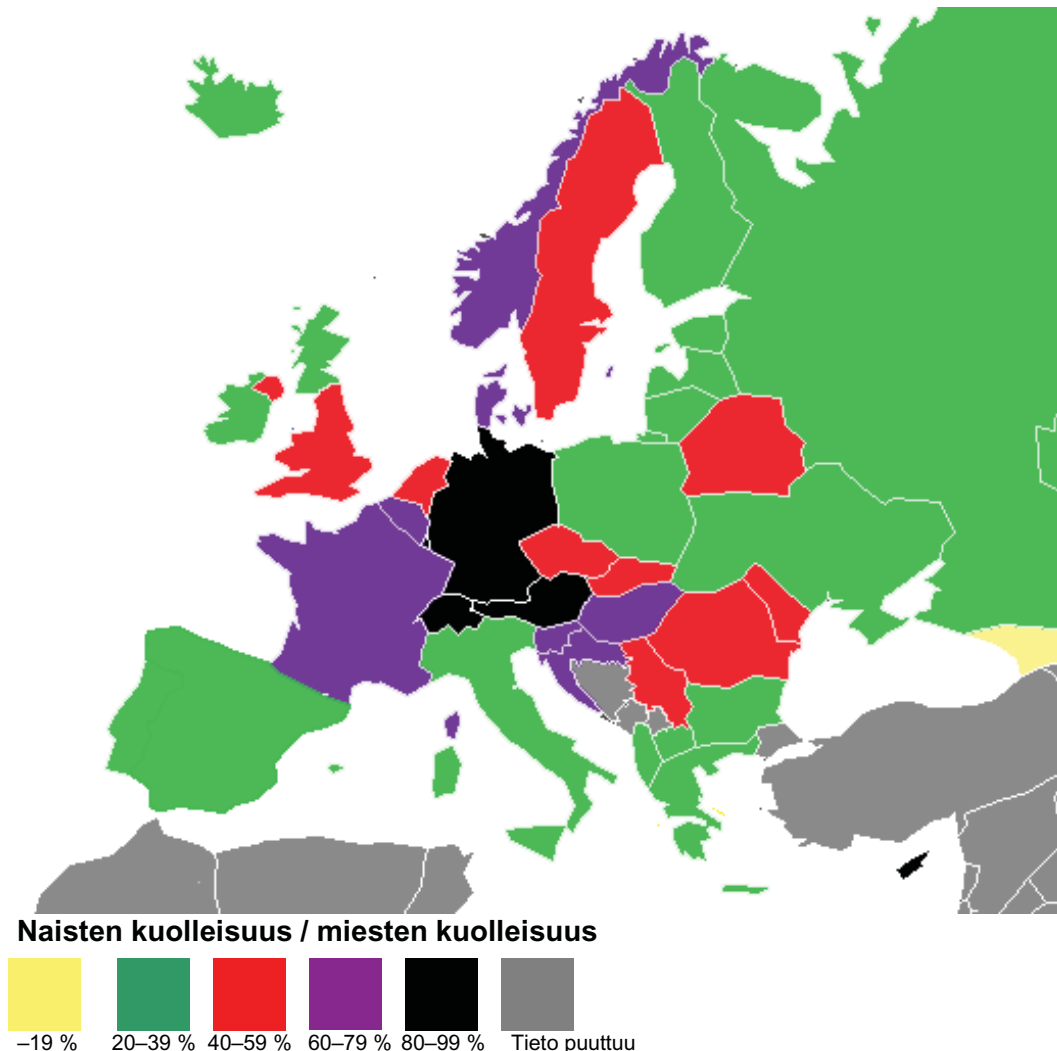
2.1 Naisiin kohdistuva henkirikollisuus Euroopassa. Yksiselitteisin ja vertailukelpoisiin lähde tarkasteltaessa naisiin kohdistuvaa henkirikollisuutta niin Euroopassa kuin muuallakin maailmassa on maailman terveysjärjestön (WHO) keräämät kuolemansyytilastot. Tosin maakohtaiset erot sekä rikosten selvityskyvyssä että terveydenhuoltojärjestelmän toimivuudessa vaikuttavat myös niiden vertailukelpoisuuteen. Kansallisten kuolemansyytilastojen tapaan WHO:n tilastoissa henkirikoksen aiheuttamiksi kuolemantapauksiksi kirjataan ainoastaan ne, joissa kuolemaan johtaneet vammat aiheuttanut väkivalta on kyetty selvittämään tahalliseksi ja uhrista on voitu kirjoittaa kuolinsyytodistus. Tilastot ovat väestöpohjaisia, ne kuvaavat tiettyssä maassa pysyvästi asuvien henkilöiden kuolemantapauksia riippumatta siitä, onko henkilö kuollut asuinmaassaan vai ulkomailla.

Kuvio 1 Tahallisen väkivallan seurauksena kuolleiden naisten vuotuinen määrä väestön 100 000 naista kohden. Viimeisten viiden vuoden keskiarvo. Laskettu WHO:n luvuista.

Eurooppa jakautuu naisten henkirikoskuolleisuuden suhteen tällä hetkellä neljään päävyöhykkeeseen.¹ Pääosassa läntistä Eurooppaa (Skandinavian maat, Sveitsi, useimmat Euroopan unionin vanhat jäsenmaat, Puola, Tšekki ja Slovenia) kuolleisuuden asukaslukuun suhteutettu vuotuinen taso on vähemmän kuin yksi surmattu 100 000 naista kohti. Länsi-Euroopan maista Belgia, Luxemburg, Malta ja Pohjois-Irlanti muodosta-

vat yhdessä Suomen ja Kaakkois-Euroopan kanssa välivyöhykkeen, jossa kuolleisuus on yhdestä kahteen surmattua 100 000 naista kohti. Itäisessä Euroopassa Virosta Ukrainaan naisten henkirikoskuolleisuus vaihtelee tällä hetkellä kolmesta seitsemään surmattuun ja Venäjällä se on yli 10 surmattua 100 000 naista kohti vuodessa.

Kuvio 2 Naisten henkirikoskuolleisuus suhteessa miesten kuolleisuuteen.² Viimeisten viiden vuoden keskiarvo. Laskettu WHO:n luvuista.

Myös naisten ja miesten henkirikoskuolleisuuden tasoero poikkeaa Suomessa pääosasta läntistä Eurooppaa. Miesten ja naisten kuolleisuuden välinen tasoero on meillä eurooppalaisittain suuri.

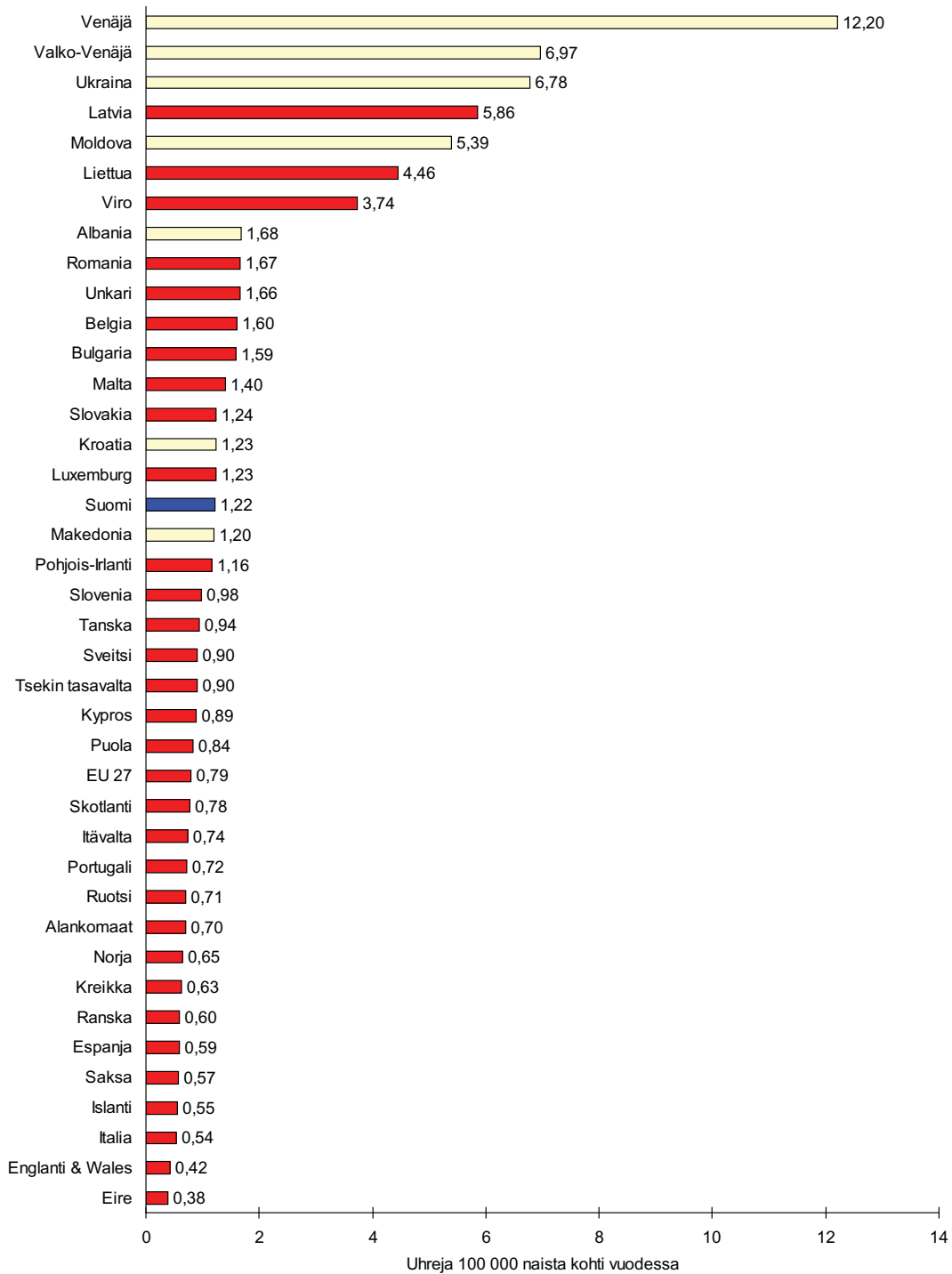
Pääsääntöisesti korkean kokonaishenkirikollisuuden maissa Euroopassa naisten ja miesten kuolleisuuden tasoero on suurempi kuin matalan henkirikollisuuden maissa. Tasoeron suuruus ei kuitenkaan riipu pelkästään kokonaishenkirikollisuuden tasosta. Matalasta rikollisuustasosta huolimatta Välimeren maissa ja roomalaiskatolisissa Irlannissa ja Puolassa naisten kuolleisuus henkirikoksiin on erittäin alhainen

miesten kuolleisuuteen verrattuna. Toisaalta Keski-Euroopan saksankielisissä maissa naisten ja miesten kuolleisuuden ero on eurooppalaisittain poikkeuksellisen pieni.

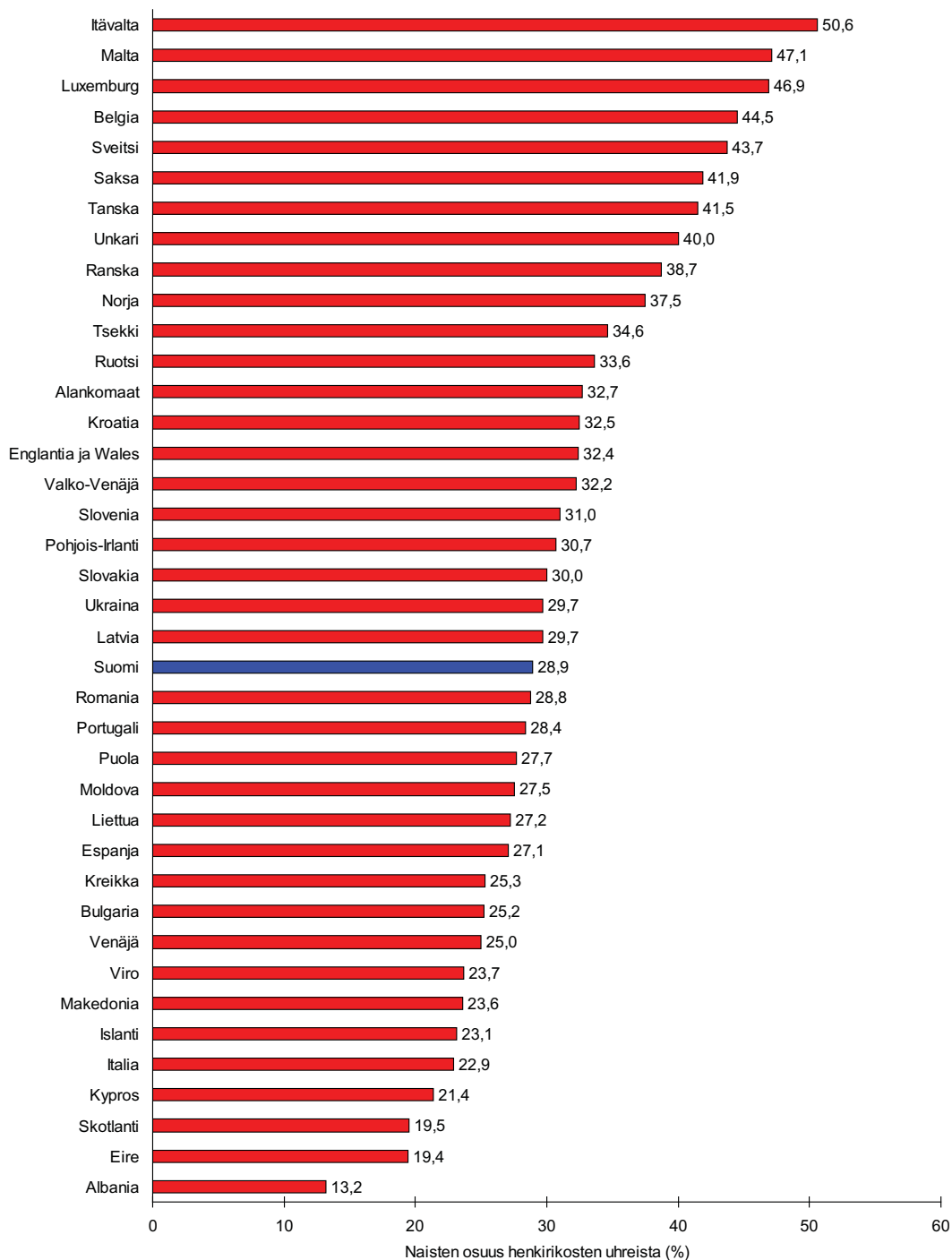
Kaiken kaikkiaan naisten kuolleisuus henkirikoksiin on meillä eurooppalaisittain korkea (puolitoistakertainen Euroopan unionin keskitasoon nähden). Taustalla näyttäisi olevan lähinnä korkea kokonaishenkirikoskuolleisuutemme, ei mikään erityinen naisiin kohdistuvan väkivallan perinne. (Miesten henkirikoskuolleisuus on Suomessa tällä hetkellä 80 % Euroopan unionin keskitasoa korkeampi.)

¹ Tiedot perustuvat WHO:n kuolemansyytilastoihin. Kunkin maan osalta on käytetty viiden viimeisen saatavilla olleen vuoden keskitasoa (useimpien kohdalla vuosia 2001/2002–2005/2006; Belgian osalta vertailu pohjautuu vuosiin 1993–97 ja Tanskan osalta vuosiin 1997–2001).

² Kartta osoittaa kuinka monta prosenttia naisten henkirikoskuolleisuus on miesten kuolleisuudesta kussakin maassa.

Kuvio 3 Tahallisen väkivallan seurauksena kuolleiden naisten vuotuinen määrä väestön 100 000 naista kohden. Viimeisten viiden vuoden keskiarvo. Euroopan talousalueen/Schengen alueen jäsenmaat punaisella. EU 27: Euroopan unionin keskitaso (WHO).

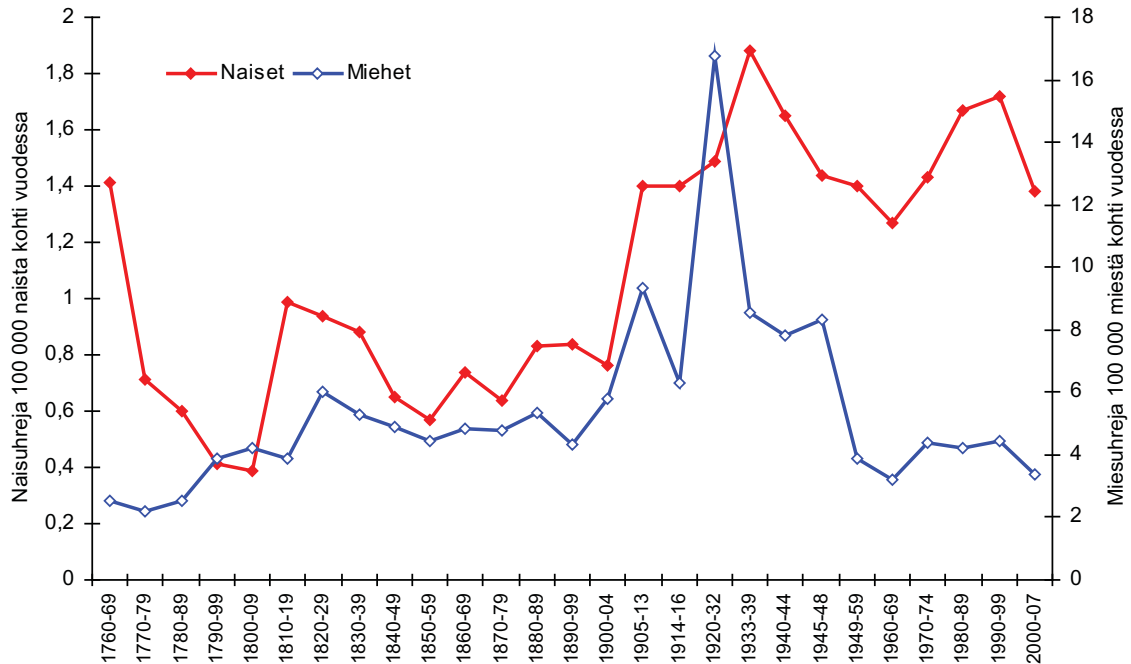

Kuvio 4 Naisten osuus henkirikosten uhreista. Viimeisten viiden vuoden keskiarvo (WHO).

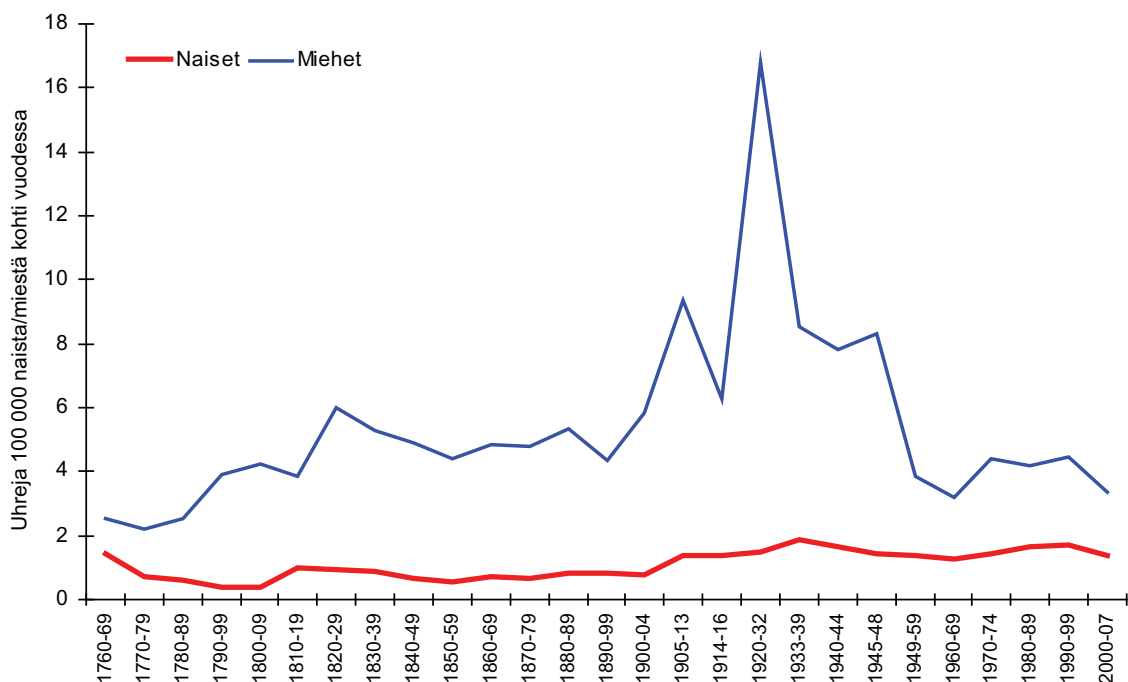
2.2 Historiallinen kehitys. Henkirikollisuuden historian lähteet ovat Suomessa kansainvälisesti poikkeuksellisen hyvät. Vertailukelpoisia kuolemansyytietoja tahallisen väkivallan uhrina kuolleista on saatavissa 1750-luvun puolivälistä alkaen, oikeudelliset lähdesarjat ulottuvat aina 1500-luvulle.

Naisiin kohdistuvassa henkirikollisuudessa tapahtui Suomessa merkittävä ja pysyväksi muodostunut tason muutos 1900-luvun alussa. Naisten kuolleisuus henki-

rikoksiin (kun lapsentappojen uhreja ei huomioida) oli kuolemansyytietojen mukaan 1700-luvun jälkipuoliskolla ja 1800-luvulla keskimäärin 0,8 uhria 100 000 naista kohti vuodessa (vastasi siis nykyistä Euroopan unionin keskitasoa). 1905 suurlakosta alkaneen väkivaltataaon myötä kuolleisuus kaksinkertaistui ja saavutti huippunsa 1930-luvulla (1,9 surmattua 100 000 naista kohti vuodessa).

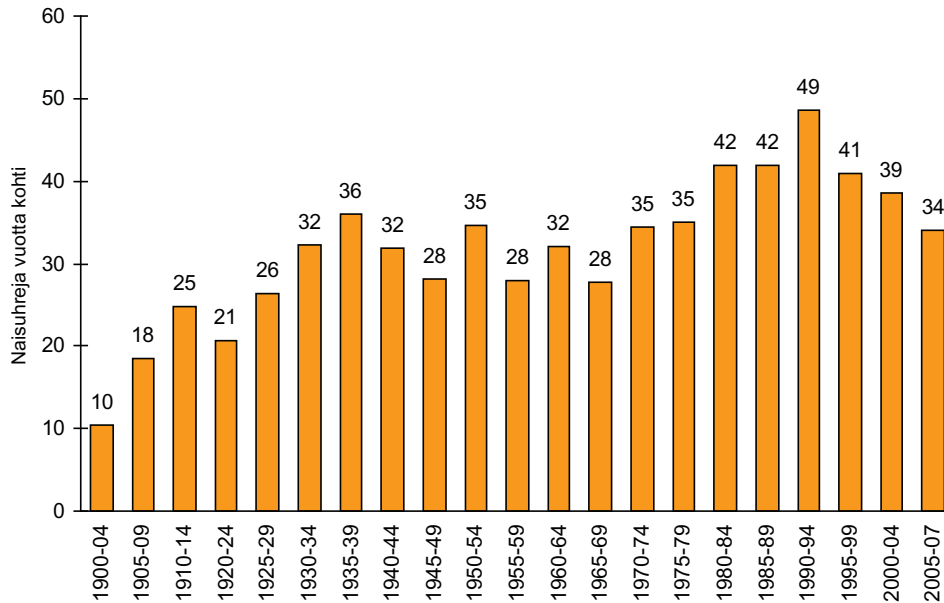
Kuvio 5 Naisten ja miesten henkirikoskuolleisuuden kehitys Suomessa 1760–2007 (ei sisällä lapsensurmia; sota- ja vallankumousvuodet 1808 ja 1917–1919 on jätetty pois; Verkko 1948; Tilastokeskus) (eri asteikot)

Kuvio 6 Naisten ja miesten henkirikoskuolleisuuden kehitys Suomessa 1760–2007 (ei sisällä lapsensurmia; sota- ja vallankumousvuodet 1808 ja 1917–1919 on jätetty pois; Verkko 1948; Tilastokeskus) (sama asteikko)

Sotavuosina ja erityisesti toisen maailmansodan jälkeen kuolleisuus kääntyi jälleen laskuun, mutta jäi alimmillaankin (1950-luvun jälkipuoliskolla) puolitoistakertaiseksi vuotta 1905 edeltäneiden vuosikymmenten tasoon nähden. 1970-luvulta lähtien kuolleisuus alkoi taas kasvaa ja sodan jälkeisen ajan huippu saavutettiin syvimmän laman vuosina 1990-luvun alkupuoliskolla.

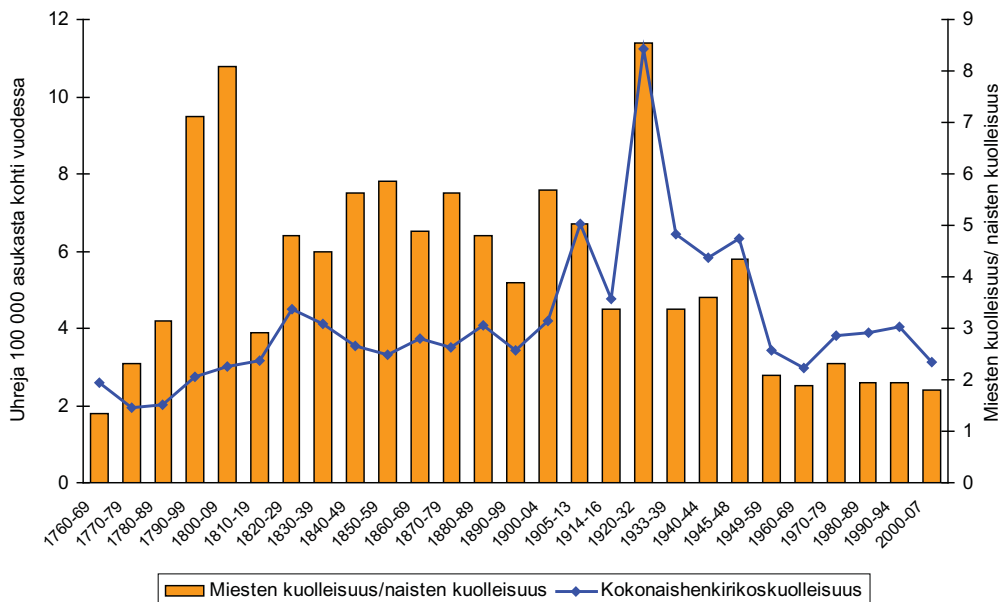
Koko 1900-luvun vuotuisiksi kuolleisuustasoksi muodostui 1,5 uhria 100 000 naista kohti, mikä oli lähes kaksinkertainen 1800-luvun ja 1700-luvun lopun tasoon nähden. Viime vuosina trendi on taas ollut laskeva. Vuosina 2000–2007 Suomessa surmattiin vuosittain keskimäärin 1,4 naista 100 000 kohti.

Kuvio 7 Vuosittain henkirikoksissa surmattujen naisten määrä Suomessa 1900–2007 (ei sisällä lapsensurmia; sota- ja vallankumousvuodet 1917–1919 on jätetty pois; Verkko 1948; Tilastokeskus)

Naisten kuolleisuus henkirikoksiin on ollut Suomessa koko kahden ja puolen vuosisadan ajan, jolta kuolemansyytietoja on saatavissa, olennaisesti miesten kuolleisuutta alhaisempaa. Ero on kuitenkin vaihdellut huomattavasti ajanjaksosta riippuen. Ajanjakson alussa 1760-luvulla miesten kuolleisuus oli noin kaksinkertainen naisten kuolleisuuteen verrattuna, tämän jälkeen ero alkoi nopeasti kasvaa liittyen Etelä-Pohjanmaalla alkaneeseen väkivalta-aaltoon. 1800-luvulla mies-

ten riski kuolla henkirikoksen uhrina oli keskimäärin seitsenkertainen naisiin nähden ja kasvoi 1900-luvun alkupuolella korkeimmillaan lähes kaksitoistakertaiseksi. 1930-luvulta lähtien sekä kokonaishenkirikoskuolleisuus, että miesten ja naisten kuolleisuuden välinen ero alkoivat pienentyä ja 1950-luvulta lähtien miesten riski tulla surmatuksi on ollut suhteellisen vakaasti noin kaksi ja puoli -kertainen naisiin verrattuna.

Kuvio 8 Naisten henkirikoskuolleisuus suhteessa miesten kuolleisuuteen Suomessa 1760–2007 (ei sisällä lapsensurmia; sota- ja vallankumousvuodet 1808 ja 1917–1919 on jätetty pois; Verkko 1948; Tilastokeskus).³

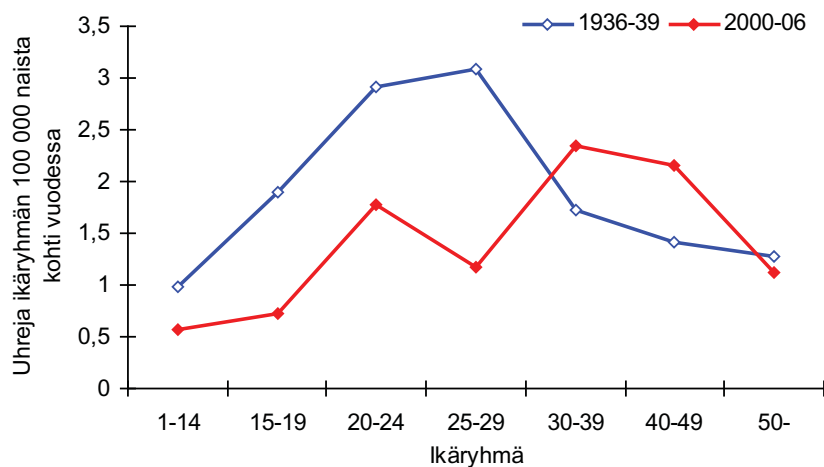
³ Kuviossa oikean puoleinen asteikko osoittaa kuinka moninkertainen miesten riski kuolla henkirikoksen uhrina on ollut naisten riskiin verrattuna kullakin vuosikymmenellä. Viime vuosina riski on ollut kaksinkertainen, 1920-luvulla se oli keskimäärin yhdeksänkertainen.

Kaiken kaikkiaan modernin teollisuusyhteiskunnan syntyyn liittyi Suomessa merkittävä naisten henkirikoskuolleisuuden tason nousu, joka on jäänyt pysyväksi. Miesten kuolleisuudessa vastaavaa pitkäaikaista tason muutosta ei tapahtunut. Toisaalta naisten kuolleisuus henkirikoksiin on ollut yhteiskuntamuodosta ja aikakaudesta riippumatta meillä koko sen ajan kuin henkirikollisuudesta on lähdetietoja saatavissa huomattavasti alhaisempaa kuin miesten kuolleisuus.

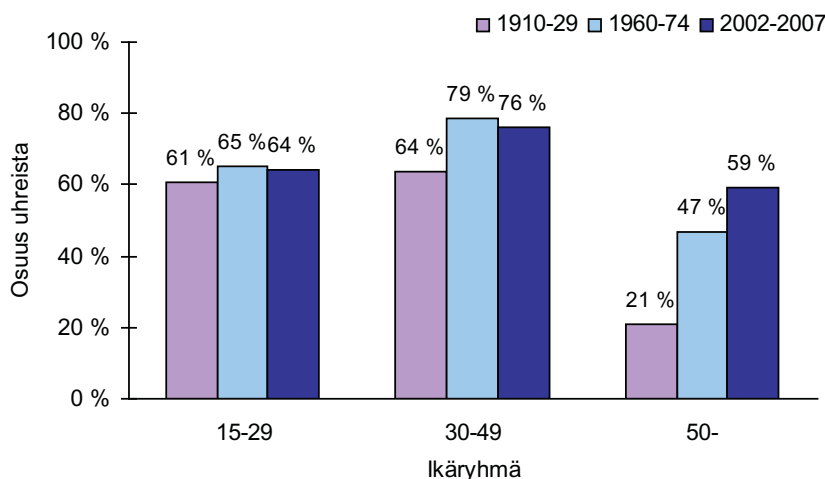
Naisiin kohdistuvan henkirikollisuuden ikärakenne muuttui 1900-luvun mittaan olennaisesti (samalla tavoin kuin miehiinkin kohdistuvan). Vuosisadan alkupuoliskolla nuorten 20–29-vuotiaiden naisten riski joutua henkirikoksen uhriksi oli huomattavasti korkeampi kuin muiden ikäryhmien. Toisen maailmansodan jälkeen rikollisuus keski-ikäistyi. 1950-luvulta lähtien riski joutua surmatuksi on ollut suurin keski-ikäisillä 30–49-vuotiailla naisilla.

Taustalla on ollut nuorten ja keski-ikäisten naisten kuolleisuuden vastakkainen kehitys. Alle 30-vuotiaiden naisten kuolleisuus laski selvästi 1950-luvulla ja säilyi seuraavina vuosikymmeninä vakaana, samanaikaisesti keski-ikäisten naisten kuolleisuus kasvoi tasaisesti vuosikymmenestä toiseen saavuttaen toistaiseksi korkeimman tason 1990-luvulla. Kuluvalle vuosikymmenellä naisten kuolleisuus henkirikoksiin on vähentynyt kaikissa ikäryhmissä.

Naisiin kohdistuvan henkirikollisuuden rakenne on sitä vastoin ollut suhteellisen muuttumaton viimeiset sata vuotta. Ikäryhmästä riippumatta pääosa uhreista on kuollut lähisuhdeväkivaltaan. Erityisen korkea lähisuhdeväkivallan uhrien osuus on ollut lasten ja keski-ikäisten naisten ryhmässä. Kaikissa ikäryhmissä lähisuhdeväkivallan uhrien osuus surmatuista on lisäksi kasvanut vuosisadan mittaan.

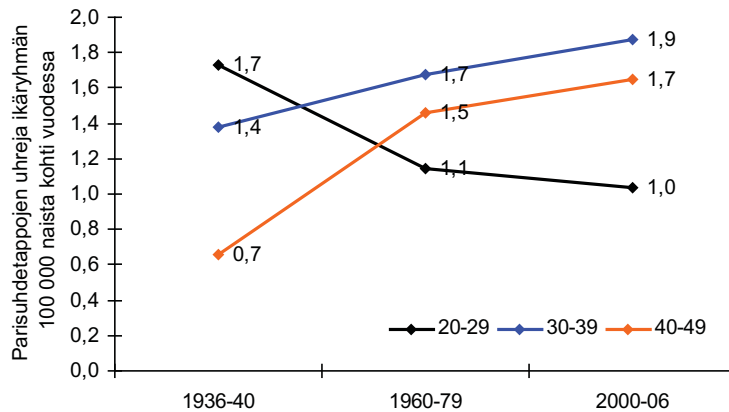
Kuvio 9 Naisten henkirikoskuolleisuus ikäryhmittäin 1936–1939 ja 2000–2006 (Tilastokeskus)

Kuvio 10 Puolison, seurustelukumppanin tai entisen kumppanin surmaamien naisten osuus kaikista surmatuista naisista 1910–29, 1960–74 ja 2002–2007 ikäryhmittäin (Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos)

Nuoriin naisiin kohdistuvan henkirikollisuuden vähentyminen tapahtui toisen maailmansodan jälkeen pääosin lähisuhdeväkivaltaan liittymättömässä rikollisuudessa, mutta myös ikäryhmän kuolleisuus parisuhdeväkivaltaan väheni merkittävästi. Keski-ikäisiin ja iäkkäisiin

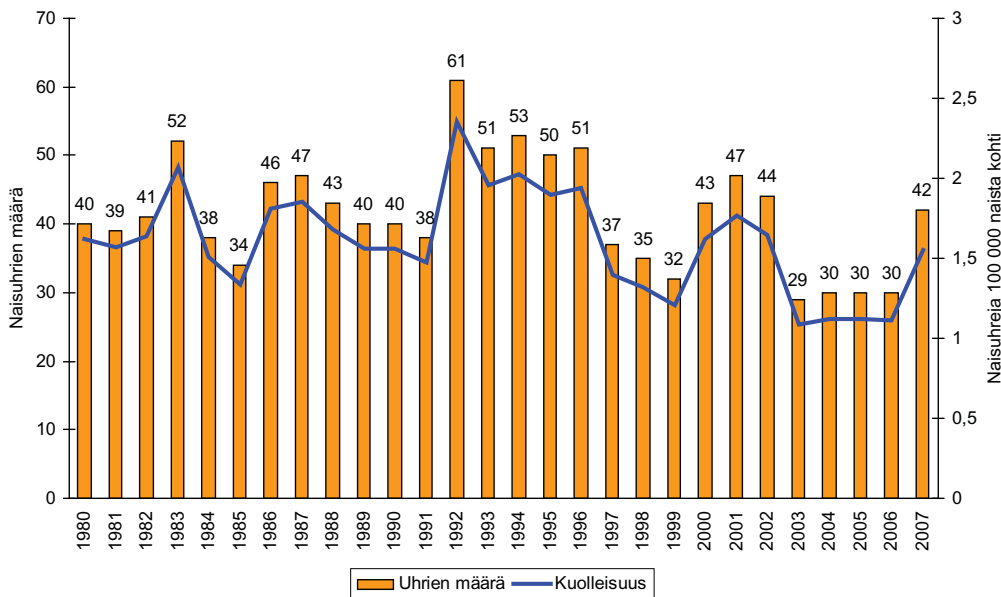
naisiin kohdistuvan henkirikollisuuden lisääntyminen toisen maailmansodan jälkeen aiheutui puolestaan nimenomaan perhe- ja parisuhdeväkivallan uhrien määrän kasvusta.

Kuvio 11 20–49-vuotiaiden naisten kuolleisuus parisuhdetappoihin 1936–39, 1960–74 ja 2002–2006 (Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos)⁴

2.3 Naisiin kohdistuvan henkirikollisuuden kehitys viime vuosikymmeninä. Naisten kuolleisuus henkirikoksiin oli suhteellisen vakaa 1980-luvulta 1990-luvun puoliväliin, mutta on viime vuosina selvästi vähentynyt.

Kun 1980-luvulla surmattiin keskimäärin 1,7 naista vuosittain 100 000 naista kohti ja lamavuosina 1990-luvun alkupuoliskolla 1,9, laski kuolleisuus 1990-luvun jälkipuoliskolla 1,6:een ja oli vuosina 2000–2007 enää 1,4.

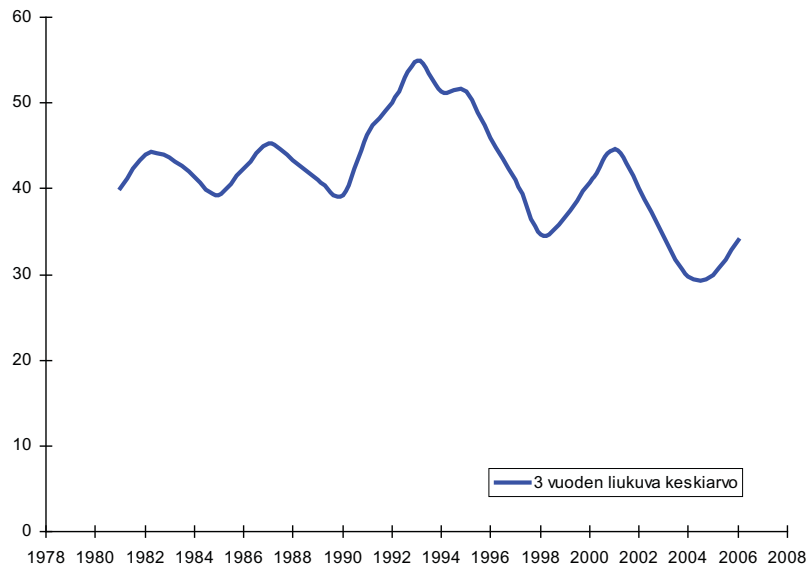

Kuvio 12 Naisten kuolleisuus henkirikoksiin ja naisuhrien määrä 1980–2007 (Tilastokeskus)

Naisuhrien vuotuinen määrä on viime vuosikymmeninä vaihdellut 30 ja 60 välillä. Korkein se oli ajanjaksolla vuonna 1992 (61), alhaisin puolestaan 2003 (29). Vuonna 2007 surmattujen naisten määrä oli sekä kuolemansyytietojen että henkirikollisuuden seurantajärjestelmän mukaan kolmanneksen suurempi kuin viime

vuosina keskimäärin. Kasvu johtui kokonaisuudessaan lähisuhdeväkivallan uhrien lisääntymisestä. Parisuhdekumppanin surmaamia naisia oli viisi enemmän kuin vuonna 2006 (+24 %), muun lähisuhdeväkivallan uhreja samoin viisi edellisvuotta enemmän (+83 %).

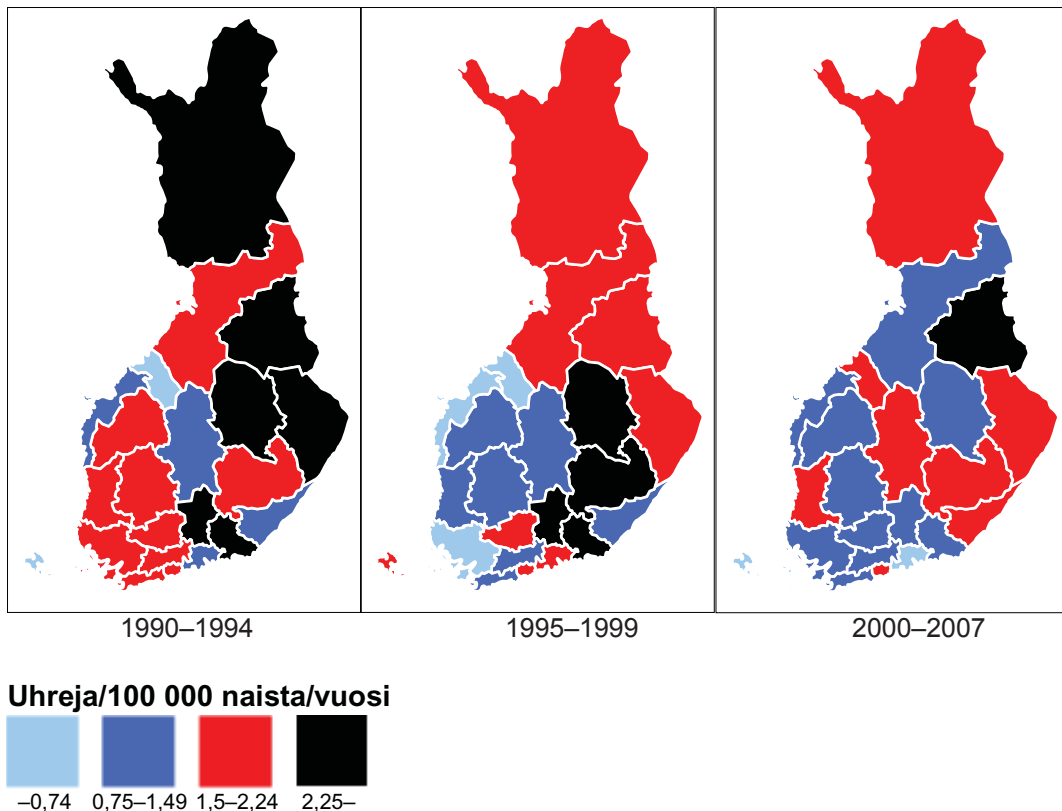
⁴ Kuolleisuusluvut ovat viitteellisiä. Ne on laskettu kertomalla kuolemansyytilastosta saatu ikäryhmän naisten kokonaishenkirikoskuolleisuus Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen aineistojen pohjalta lasketulla parisuhdetappojen uhrien osuudella ikäryhmän naisuhreista.

Kuvio 13 Naisuhrien määrä 1978–2008 (kolmen vuoden liukuva keskiarvo; Tilastokeskus)

2.4 Alueellinen jakauma. Naisten henkirikoskuolleisuudessa on suuria eroja maakuntien välillä, eivätkä korkean ja matalan henkirikollisuuden maakunnat ole kaikilta osin samat kuin miehiin kohdistuvassa rikollisuudessa. Naisiin kohdistuvan henkirikollisuuden vähentyminen on kuluvalle vuosikymmenellä ollut erityisen voimakasta Itä- ja Pohjois-Suomessa (Kainuuta lukuun ottamatta) sekä Kymenlaaksossa ja Päijät-

Hämeessä. Kehitys on siten ollut jossain määrin toinen kuin miehiin kohdistuvassa henkirikollisuudessa, jonka ongelma-alueina Itä- ja Pohjois-Suomen asema on pikemminkin entisestään korostunut. Toisaalta pääkaupunkiseudulla naisten kuolleisuus henkirikoksiin on säilynyt korkeana samalla kuin miehiin kohdistuvat rikokset ovat vähentyneet.

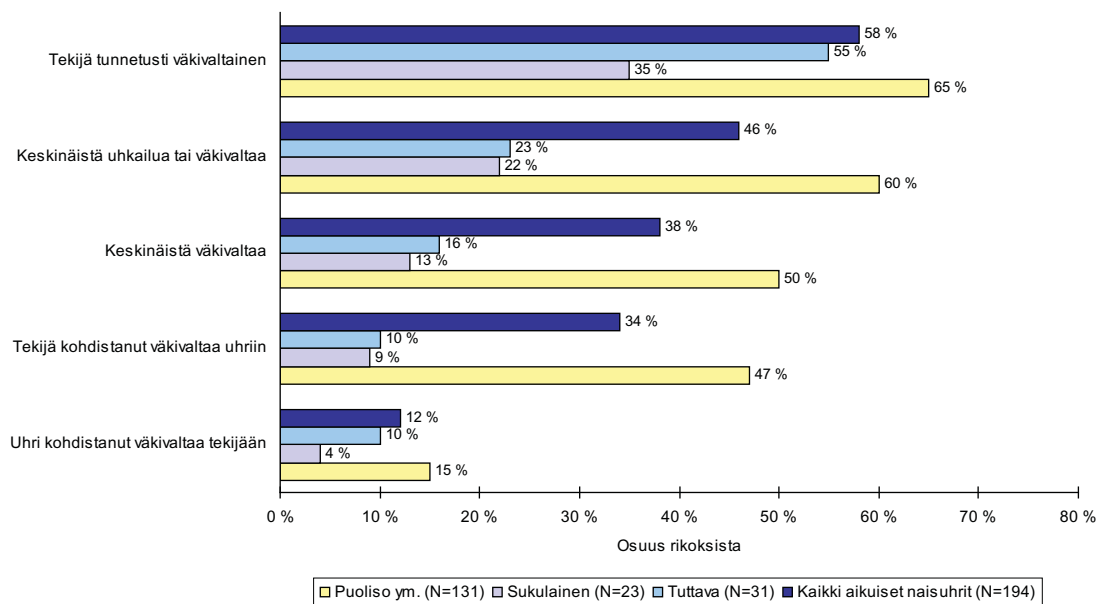

Kuvio 14 Naisten kuolleisuus henkirikoksiin maakunnittain 1990–94, 1995–99 ja 2000–2007 (Tilastokeskus)

3 Rikokset

Seuraavat tiedot perustuvat henkirikollisuuden seurantajärjestelmään 31.7.2008 mennessä kirjattuihin 1.6.2002–31.12.2007 tehtyihin henkirikoksiin. Katsauskaudella kirjatuissa henkirikoksissa oli 208 naisuhria, joista 14 oli alle 15-vuotiaita. Epäiltyjen ja uhrien aiempaa rikollisuutta koskevat tiedot on kerätty Oikeusrekisterikeskuksen pitämästä rikosrekisteristä ja Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tuomiolauselmatietokannasta.

3.1 Rikosta edeltänyt keskinäinen väkivalta ja muu oirehtiminen. Katsauskaudella aikuisiin naisiin kohdistuneista henkirikoksista 46 prosentissa oli esiintynyt aikaisempaa väkivaltaa tai väkivallalla uhkaamista osapuolten välillä.⁵ Ajanjakson aikuisiin miehiin kohdistuneista henkirikoksista vastaava osuus oli 47 %. Naisiin kohdistuvissa henkirikoksissa keskinäistä aiempaa fyysistä tai verbaalista väkivaltaa esiintyi siten suhteellisesti yhtä usein kuin miehiin kohdistuvissa. Naisiin kohdistuneissa rikoksissa aikaisempi väkivalta oli kuitenkin lähes aina kohdistunut yksipuolisesti uhrin tekijän taholta, kun miehiin kohdistuneissa henkirikoksissa uhrin ja tekijät olivat olleet rikosta edeltäneessä väkivallassa samassa suhteessa sekä tekijöinä että uhreina.⁶

Kuvio 15 Rikososapuolten aiempi keskinäinen väkivalta ja rikoksen tekijä 15 vuotta täyttäneisiin naisiin kohdistuneissa henkirikoksissa 2002–2007 (%)

Yleisintä aiempi väkivalta oli ollut parisuhdetapoissa. Niistä peräti puolessa oli esiintynyt fyysistä väkivaltaa jo aiemmin ja säännönmukaisesti väkivaltainen osapuoli suhteessa oli ollut rikoksen tekijä eli mies. Sitä vastoin naisiin kohdistuneissa muiden perheenjäsenten kuin puolison tekemissä samoin kuin uhrin tuttavien tekemissä henkirikoksissa rikosta edeltänyttä väkivaltaa oli esiintynyt vain noin 15 prosentissa rikoksia.

Muussa oirehtimisessa tilanne oli sama. Parisuhdeväkivaltaan liittyneistä henkirikoksista kahdessa kolmesta oli esiintynyt jonkinlaista rikosta edeltänyttä oirehtimistä. Muun tyyppisissä rikoksissa rikosta ennakoiva oirehtiminen oli ollut huomattavasti harvinaisempaa.

Niin rikosta edeltänyt väkivalta kuin muukin oirehtiminen oli tullut suhteellisen harvoin viranomaisten tietoon ennen rikosta. Poliisiin katsauskauden henkiri-

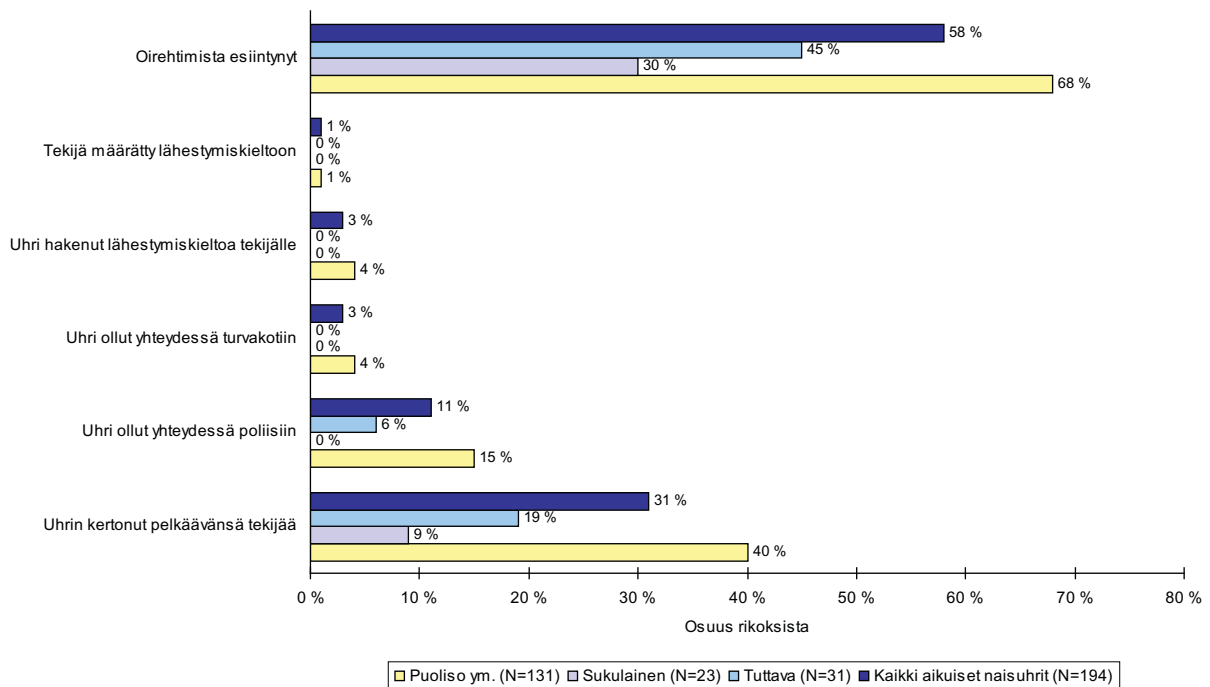
kosten aikuisista naisuhreista oli ollut yhteydessä tekijän väkivaltaisuuden tai tekijään kohdistuvan pelkonsa johdosta 11 %, parisuhdetappojen uhreista 15 %. Muihin viranomaisiin tai tukiverkostoihin tehdyistä yhteydenotoista tiedot olivat harvinaisempia, kyse saattoi tosin olla myös siitä, että tällaiset yhteydenotot eivät olleet tulleet poliisin tietoon – ei ennen rikosta eikä sen jälkeen. Tällä perusteella nimenomaan parisuhdeväkivaltaan liittyvissä naisiin kohdistuvissa henkirikoksissa rikosta ennakoiva oirehtiminen tulee parhaiten viranomaisten tietoon ja viranomaisena on yleensä poliisi. Viranomaisten mahdollisuudet ja keinot vaikuttaa osapuolten väkivaltaiseen suhteeseen ovat kuitenkin niissäkin tapauksissa, joissa väkivalta tulee ilmi, rajalliset, erityisesti näin on pari- ja lähisuhdeväkivallassa. Aineistossa oli viisi parisuhdeväkivallan uhrina kuollutta naista, jotka olivat hakeneet lähestymiskieltoa kumppanilleen ennen

⁵ Väkivaltaa, joka oli tullut viranomaisten tietoon viimeistään rikoksen esitutkinnan aikana.

⁶ Katsauskauden aikuisista naisuhreista 12 %:n tiedettiin kohdistaneen surmaajaansa aikaisemmin väkivaltaa, heidän surmaajistaan oli uhrin kohdistanut väkivaltaa jo aiemmin 34 %. Aikuisista miesuhreista surmaajaansa oli kohdistanut väkivaltaa 21 % ja heidän surmaajistaan uhrin niin ikään 21 %.

rikosta, heistä kolme oli peruuttanut hakemuksensa ennen kiellon määräämistä. Ainoassa tapauksessa, jossa tekijälle oli määrätty lähestymiskiello, uhri ja tekijä asuivat tekohetkellä lähestymiskiellosta huolimatta yhdessä uhrin suostumuksella.

Katsauskaudella lapsiin kohdistuneista henkirikoksista jonkin tyyppistä rikosta edeltänyttä oirehtimista oli esiintynyt runsaassa puolessa. Viranomaisten tietoon se oli tullut vieläkin harvemmin kuin aikuisiin kohdistuneissa rikoksissa.

Kuvio 16 Henkirikoksiin liittynyt ennalta oirehtiminen ja rikoksen tekijä 15 vuotta täyttäneisiin naisiin kohdistuneissa henkirikoksissa 2002–2007 (%)

3.2 Uhrien ja tekijöiden määrä. Vuosina 2002–2007 ilmi tulleista 649 henkirikostapahtumasta naisia surmattiin 199:ssä (31 %).⁷ Niistä 93 prosentissa uhreina oli ainoastaan naisia ja 7 prosentissa naisia ja miehiä. Jakson naisuhreista 90 % oli surmattu rikoksissa, joissa uhreina oli ainoastaan naisia, ja 10 % rikoksissa, joissa uhreina oli myös miehiä. Tekijöinä rikostapahtumista 90 prosentissa oli vain miehiä, 7 prosentissa ainoastaan naisia ja 3 prosentissa miehiä ja naisia.

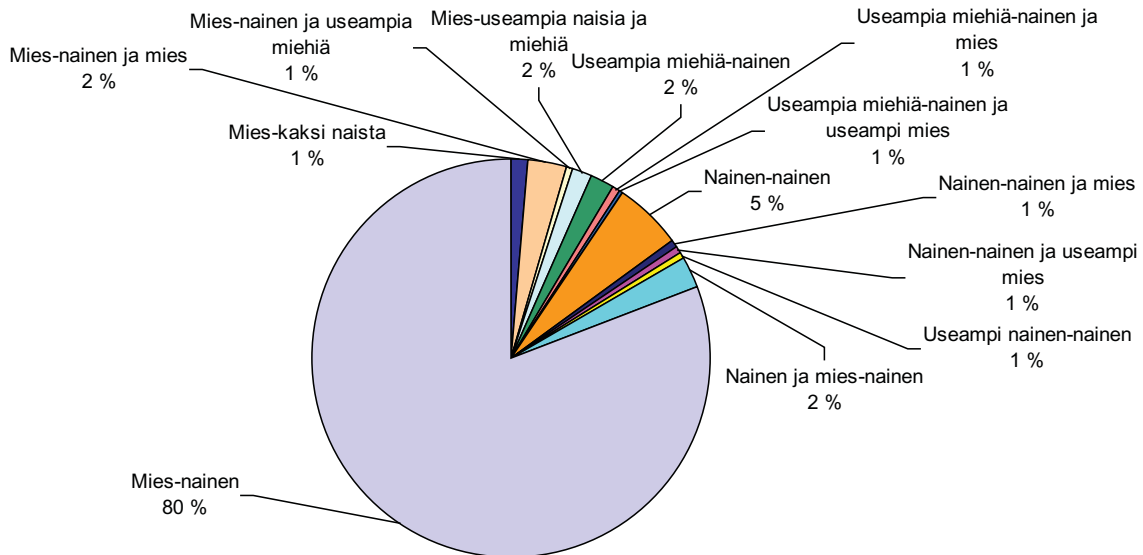
Yleisin naisiin kohdistunut rikostapahtumatyyppi oli tilanne, jossa yksi mies oli surmannut yhden naisen (81 %), ja toiseksi yleisin sellainen, jossa yksi nainen oli surmannut yhden naisen (5 %). 3 prosentissa tapahtu-

mia mies oli surmannut naisen ja miehen ja niin ikään 3 prosentissa mies ja nainen olivat surmanneet yhden naisen. Naisiin kohdistuneista henkirikostapahtumista 86 prosentissa oli ollut ainoastaan yksi uhri ja yksi tekijä, 8 prosentissa yksi tekijä useampi uhri, 5 prosentissa useampi tekijä ja yksi uhri ja 1 prosentissa useampi tekijä ja useampi uhri.

Eniten katsauskaudella surmattiin naisia Myyrmannin kauppakeskuksen pommi-iskussa vuonna 2002 (neljä) ja Jokelan koulukeskuksen joukkomurhassa vuonna 2007 (kolme). Rikostapahtumia, joissa oli surmattu kaksi naista, oli ajanjaksolla neljä.

⁷ Henkirikostapahtuma = tilanne, jossa on surmattu yksi tai useampi henkilö samalla kertaa; henkirikos = jokainen uhri muodostaa erillisen rikoksen.

⁸ Parisuhdeväkivalta on puolisoitten, seurustelukumppanien ja entisten kumppanien välistä väkivaltaa (ei sisällä satunnaisten seksuaalipartnerien välisiä tekoja). Lähisuhdeväkivalta sisältää parisuhdeväkivallan lisäksi lähisukulaisten (vanhempien ja lasten, sisarusten, isovanhempien ja lastenlasten) väliset teot.

Kuvio 17 Tekijöiden ja uhrien sukupuoli ja määrä naisiin kohdistuneissa henkirikostapahtumissa 2002–2007 (Tekijä/tekijät–uhri/uhrit; %; N=199)

3.3 Osapuolten suhde. Katsauskaudella surmatuista 15 vuotta täyttäneistä naisista 68 % oli parisuhdeväkivallan ja 79 % lähisuhdeväkivallan uhreja.⁸ Uhreista 41 % oli joutunut avo- tai aviopuolison, 18 % seurustelukumppanin ja 9 % entisen kumppanin surmaamaksi. Muista lähisuhdeväkivallan uhreista 65 % oli poikansa surmaamia (8 % kaikista aikuisista naisuhreista).

Parisuhdeväkivaltaan liittyneistä henkirikoksista 98 prosentissa surmattu oli rikoksen ainoa uhri. Yhdessä rikoksessa (1 %) uhrin lisäksi oli surmattu myös hänen ja tekijän yhteiset lapset, yhdessä rikoksessa

(1 %) uhrin sisar ja yhdessä rikoksessa (1 %) uhrin uusi miesystävä. Rikoksista 14 prosentissa tekijä oli surmannut myös itsensä. Rikokset olivat pääsääntöisesti tapahtuneet suhteellisen pitkään kestäneissä suhteissa, runsaassa 40 prosentissa suhde oli kestänyt yli kymmenen vuotta. Vähemmän kuin kaksi vuotta kestäneissä suhteissa rikoksista oli tehty 27 % ja alle vuoden kestäneissä 11 %. Alle kuukauden tuntemansa partnerin uhriksi oli surmatuista naisista päätyntä ainoastaa kaksi (2 %).

Taulukko 1 Osapuolten suhde naisiin kohdistuneissa henkirikoksissa 2003–2007 (uhreja)

Uhri oli tekijän	2003	2004	2005	2006	2007*	2003-2007*
Puoliso	15	18	10	13	14	70
Seurustelukumppani	5	1	6	7	10	29
Ex-puoliso/seurustelukumppani	2	6	4	1	2	15
Samaa sukupuolta oleva partneri	0	0	0	0	0	0
Tytär	1	2	4	2	3	12
Äiti	2	0	3	3	5	13
Sisar	0	0	0	1	2	3
Muu sukulainen	0	2	0	0	1	3
Tuttava	6	2	7	9	7	31
Ennalta tuntematon	0	1	1	0	2	4
Suhde ei tiedossa	0	0	0	0	1	1
Juttu pimeä kirjaamishetkellä	0	0	0	0	0	0
Yhteensä	31	32	35	36	47	181

*2007 tiedot sisältävät 23.12.08 mennessä kirjatut rikokset ja tuolloin tutkinnassa olleet varmat henkirikokset.

Tuttavien surmaamien naisten kohdalla tilanne oli toinen ja erosi olennaisesti myös tuttavien surmaamaksi joutuneista miehistä. Katsauskaudella tuttavansa surmaamaksi joutuneista naisista pääosa oli tuntenut surmaajansa vähemmän kuin vuoden ajan ja joka kuudes alle vuorokauden. Miesten kohdalla tilanne oli toinen, valtaosa surmatuista oli tuntenut surmaajansa vähin-

tään kaksi vuotta ja joka viides yli kymmenen vuotta. Naisiin ja miehiin kohdistuva perheen ulkopuolinen henkirikollisuus vaikuttaisi siten olevan rakenteeltaan jossain määrin erilaista: naiset päätyvät yleensä suhteellisen tuoreiden tuttavuuksiensa uhreiksi, miehet sitä vastoin jo vuosia tuntemiensa henkilöiden.

Taulukko 2 Osapuolten suhde naisiin kohdistuneissa henkirikoksissa 2003–2007 (%)

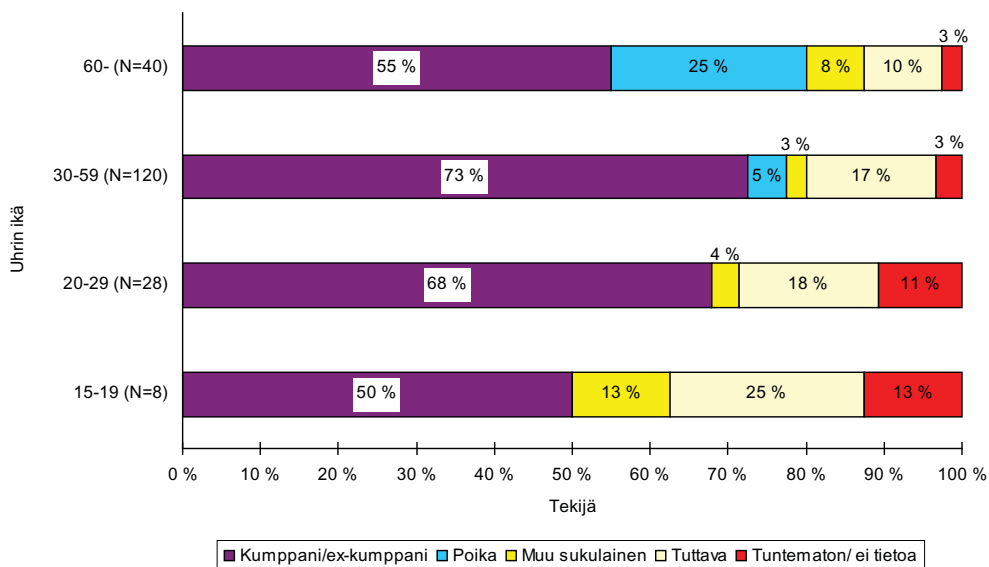
Uhri oli tekijän	2003	2004	2005	2006	2007*	2003-2007*
Puoliso	48,4 %	56,3 %	28,6 %	36,1 %	29,8 %	38,7 %
Seurustelukumppani	16,1 %	3,1 %	17,1 %	19,4 %	21,3 %	16,0 %
Ex-puoliso/seurustelukumppani	6,5 %	18,8 %	11,4 %	2,8 %	4,3 %	8,3 %
Samaa sukupuolta oleva partneri	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Tytär	3,2 %	6,3 %	11,4 %	5,6 %	6,3 %	6,6 %
Äiti	6,5 %	0,0 %	8,6 %	8,3 %	10,6 %	7,2 %
Sisar	0,0 %	0,0 %	0,0 %	2,8 %	4,3 %	1,7 %
Muu sukulainen	0,0 %	6,3 %	0,0 %	0,0 %	2,1 %	1,7 %
Tuttava	19,4 %	6,3 %	20,0 %	25,0 %	14,9 %	17,1 %
Ennalta tuntematon	0,0 %	3,1 %	2,9 %	0,0 %	4,3 %	2,2 %
Suhde ei tiedossa	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	2,1 %	0,6 %
Juttu pimeä kirjaamishetkellä	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Yhteensä	31	32	35	36	47	181

*2007 tiedot sisältävät 23.12.08 mennessä kirjatut rikokset ja tuolloin tutkinnassa olleet varmat henkirikokset.

Erot väkivallan rakenteessa olivat ikäryhmien välillä suhteellisen pienet. Parisuhdeväkivallan uhriksi joutuneiden osuus oli pienin 15–19-vuotiaista uhreista (50 %) ja suurin 30–59-vuotiaista (73 %). Vastaavasti perheen ulkopuolisten henkirikosten uhriksi joutuneiden osuus oli suurin teini-ikäisistä naisista (38 %) ja pienin 60 vuotta täyttäneistä (13 %).

Ajanjaksolla surmatuista naisista 18 oli alle 15-vuotiaita tyttöjä.⁹ Heistä 67 prosentin surmaaaja oli äiti,

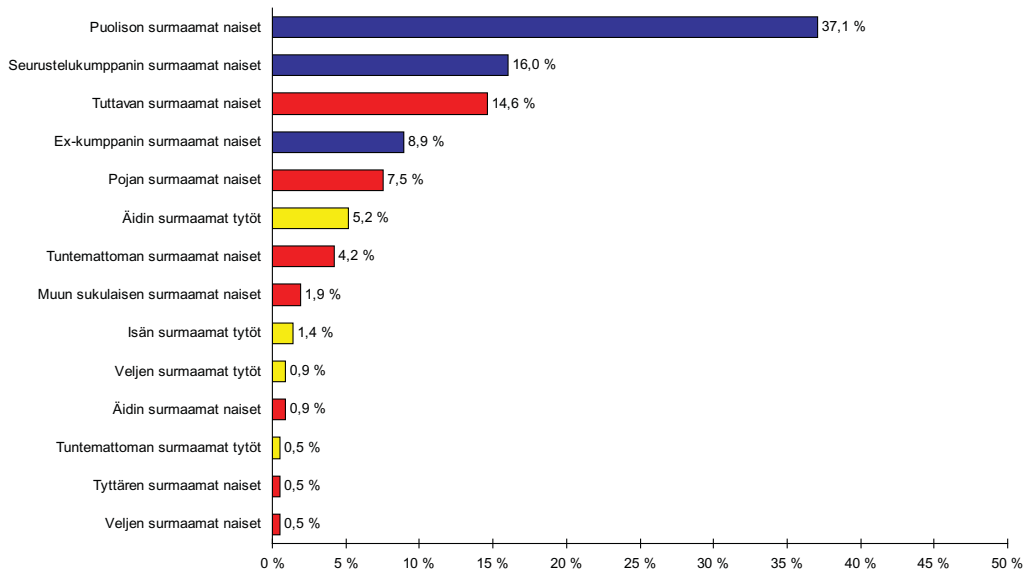
17 prosentin isä ja 11 prosentin veli. Yksi uhreista (6 %) oli saanut surmansa Myyrmannin pommi-iskussa. Uhrit oli surmattu 17 rikostapahtumassa, joista seitsemässä (41 %) oli surmattu myös uhrin sisaruksia tai vanhempi. Yhdeksässä tapauksista (53 %) uhri oli ainoa surmattu.¹⁰ Tapauksista 18 prosentissa tekijä oli tehnyt itsemurhan, lisäksi Myyrmannin pommi-iskussa tekijä sai surmansa rikoksen yhteydessä joko tarkoituksella tai vahingossa.

Kuvio 18 Tekijä 15 vuotta täyttäneisiin naisiin kohdistuneissa henkirikoksissa 2002–2007 ikäryhmittäin¹¹

⁹ Henkirikollisuuden seurantajärjestelmään 23.12.2008 mennessä kirjatut rikokset.

¹⁰ Myyrmannin pommi-iskussa surmattiin uhrin ohella viisi henkilöä, joista yksikään ei ollut hänelle sukua.

Kuvio 19 Naisiin kohdistuneiden henkirikosten osapuolityyppijakauma 2002–2007 (uhripohjainen; nainen = 15 vuotta täyttänyt; tyttö = alle 15-vuotias; N=213)¹¹

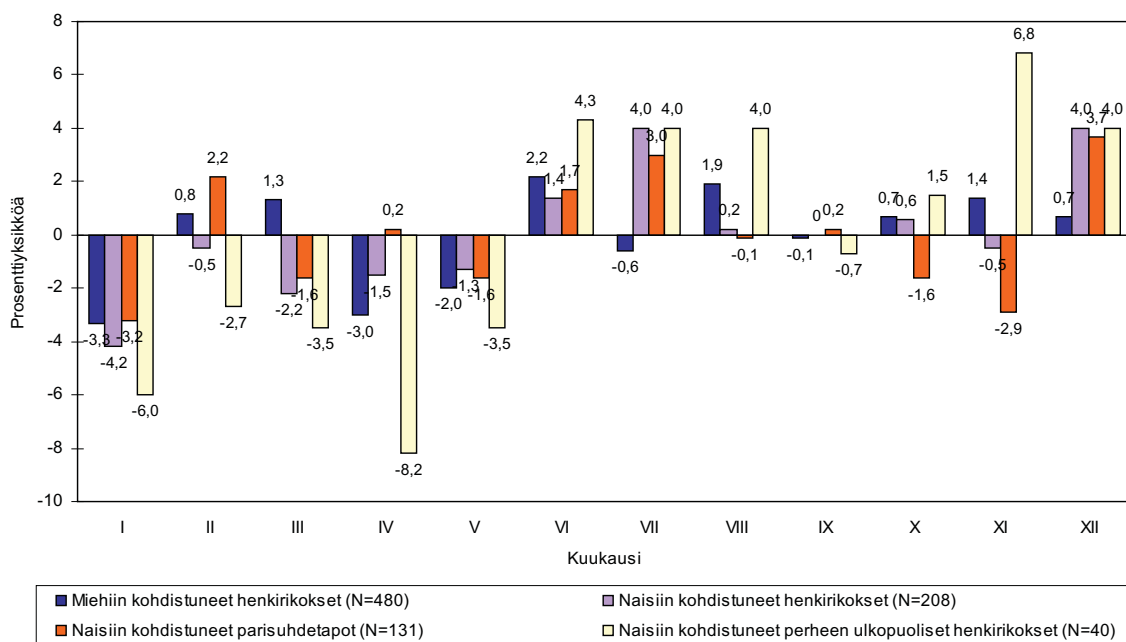
3.4 Tekoajankohta. Naisiin kohdistuneet henkirikokset eivät katsauskaudella jakaantuneet tasaisesti pitkin vuotta, vaan keskittyivät kesä–heinäkuuhun ja joulukuuhun.

Erityisen selvästi lomakausiin ajoittuivat parisuhdetapot, joissa kesän ja joulukuun huipun lisäksi oli kolmas huippu helmikuussa. Miehiin kohdistuvien henkirikosten kuukausittainen jakauma oli ajanjaksolla huomattavasti tasaisempi.

Naisiin kohdistuneet henkirikokset olivat jakautuneet suhteellisen tasaisesti eri viikonpäiville, jakauma ei myöskään perustavasti eronnut miehiin kohdistu-

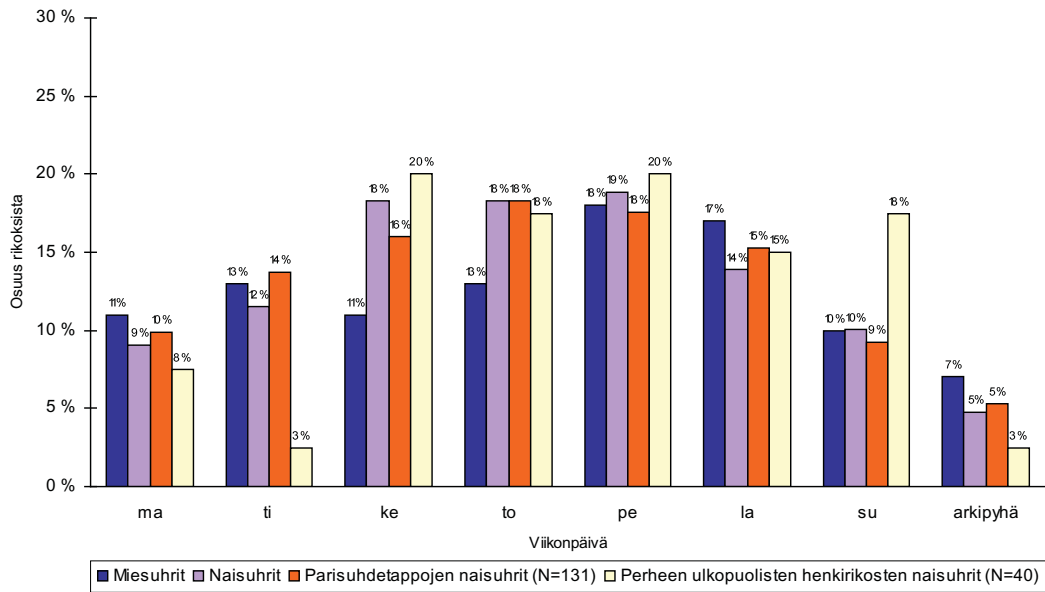
neiden henkirikosten jakaumasta. Perjantaiamun ja lauantaiyön välisenä aikana oli ajanjakson naisuhreista surmattu joka kolmas ja miesuhreista 35 %. Lapsiin kohdistuneet henkirikokset erosivat tässä suhteessa selvästi aikuisiin kohdistuneista, ajanjaksolla surmatuista alle 15-vuotiaista tytöistä yli 40 % oli surmattu perjantaina.

Myöskään tekoajankohta ei katsauskaudella juurikaan eronnut aikuisiin naisiin ja miehiin kohdistuneissa henkirikoksissa. Naisista iltayhdeksän ja aamukuuden välillä oli surmattu 60 % ja miehistä 63 %. Ajanjaksolla surmatuista lapsista vastaava osuus oli 48 %.

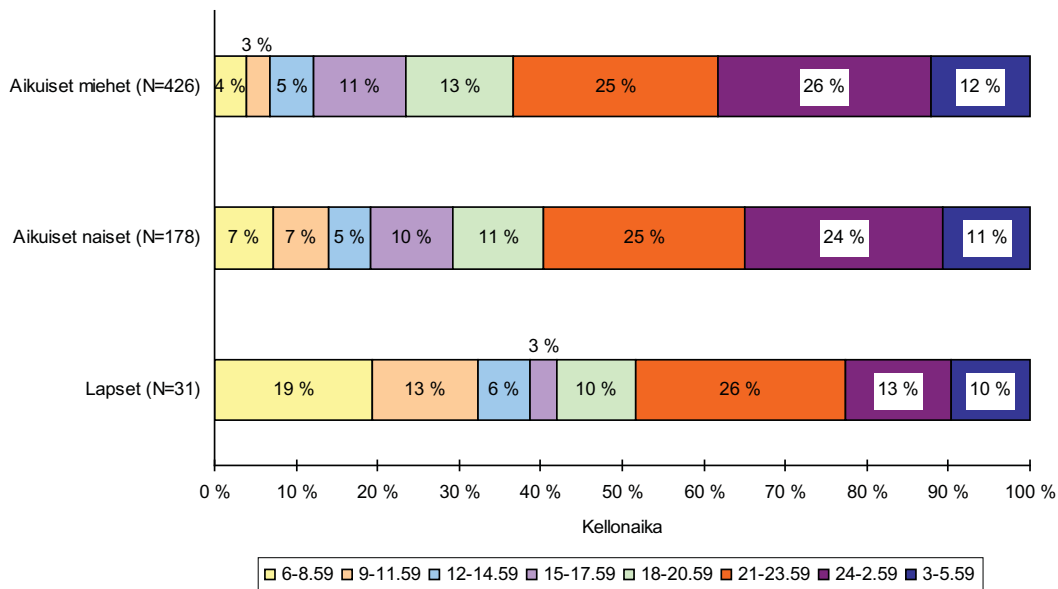

Kuvio 20 Tekokuukausi naisiin kohdistuneissa henkirikoksissa 2002–2007 (poikkeama tasaisesta jakaumasta; prosenttiyksikköä)

¹¹ Sininen väri kuvaa parisuhdeväkivaltaa, punainen väri aikuisiin naisiin kohdistunutta muuta väkivaltaa ja keltainen väri alle 15-vuotiaisiin tyttöihin kohdistunutta väkivaltaa.

Kuvio 21 Tekopäivä naisiin kohdistuneissa henkirikoksissa 2002–2007 (%)

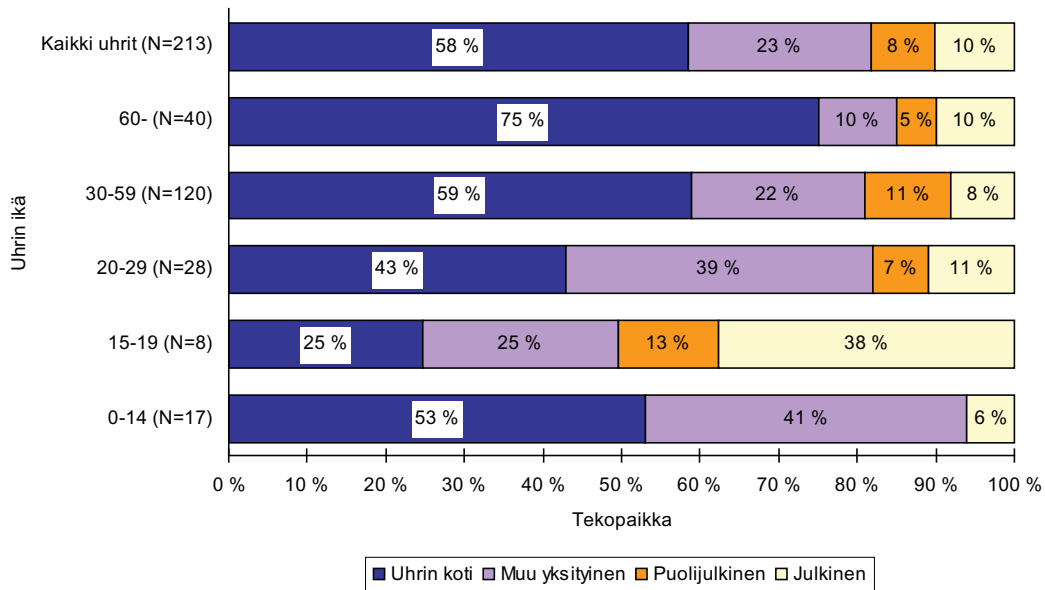
Kuvio 22 Tekoaikakohta naisiin kohdistuneissa henkirikoksissa 2002–2007 (%)

3.5 Tekopaikka. Katsauskaudella surmatuista 15 vuotta täyttäneistä naisista 58 % ja alle 15-vuotiaista tytöistä 53 % oli surmattu kotonaan. Yksityisissä asunnoissa surmattujen osuudet olivat vastaavasti 79 % ja 94 %. Naisiin kohdistuva henkirikollisuus keskittyy tällä hetkellä huomattavasti suuremmissa määrin yksityisiin asuntoihin kuin miehiin kohdistuva. (Katsauskaudella surmatuista miehistä oli yksityisasunnoissa surmattu 65 %.)

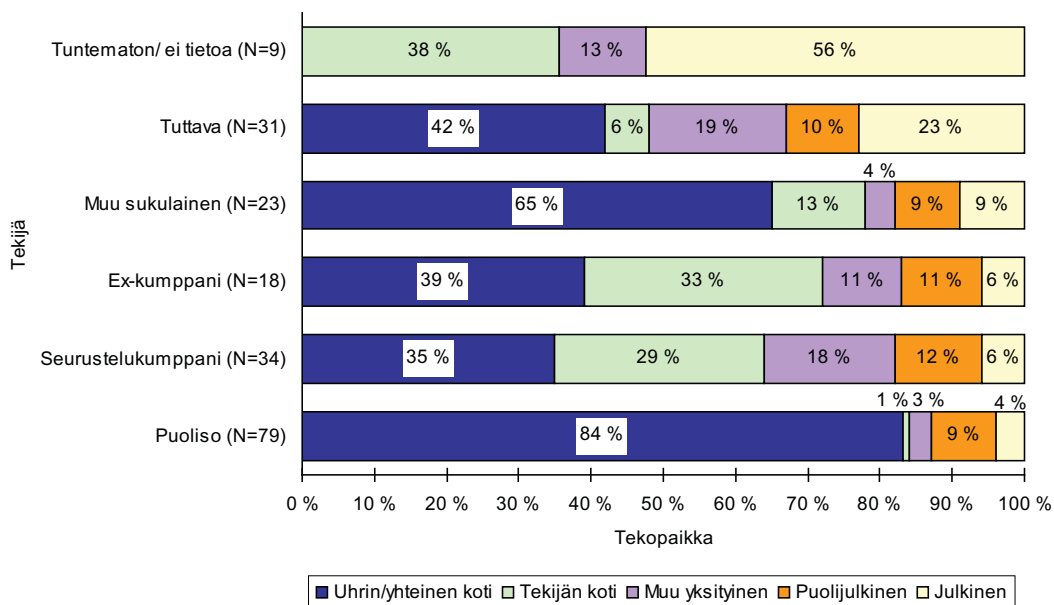
Kotonaan tai muussa yksityisasunnossa uhriksi joutuneiden osuus oli pienin 15–19-vuotiaiden ikäryhmässä. Puolet ikäryhmän uhreista oli surmattu julkisilla tai puolijulkisilla¹² paikoilla. Kaikissa muissa ikäryhmissä yksityisissä tiloissa surmattujen osuus ylitti 80 %.

Pääosa puolison (84 %) tai muun perheenjäsenen (65 %) surmaamista naisista oli surmattu kotonaan. Muissa tekotyypeissä osuus oli huomattavasti pienempi. Seurustelukumppanin ja entisen kumppanin surmaamista runsas kolmasosa oli surmattu kotonaan ja kolmasosa surmaajan asunnossa. Tuttavan surmaamista naisista kotonaan surmattuja oli runsaat 40 %. Entisen kumppanin surmaamien kohdalla tekijän asunnossa surmattujen suuri osuus viittasi siihen, että huomattava osa rikoksista oli tehty tilanteissa, joissa uhri oli ollut vapaaehtoisesti (joko tekijän tai omasta aloitteestaan) tapaamassa surmaajaansa.

¹² Rappukäytävät, asuntojen pihat yms.

Kuvio 23 Tekopaikka naisiin kohdistuneissa henkirikoksissa ikäryhmittäin 2002–2007 (%)

Kuvio 24 Tekopaikka ja osapuolten suhde 15 vuotta täyttäneisiin naisiin kohdistuneissa henkirikoksissa 2002–2007 (%)

3.6 Tekoväline. Yleisin tekoväline naisiin katsauskaudella kohdistuneissa henkirikoksissa oli teräase ja yleisin teräase keittiöveitsi. Tässä suhteessa rikokset eivät eronneet miehiin kohdistuneista. Teräaseella uhreista oli surmattu runsas kolmasosa, joka neljäs uhri oli puolestaan tapettu ilman asetta joko pahoinpitelemällä tai kuristamalla kuoliaksi. Kaikista henkirikoksista jälkimmäisten osuus oli runsas viidesosa.

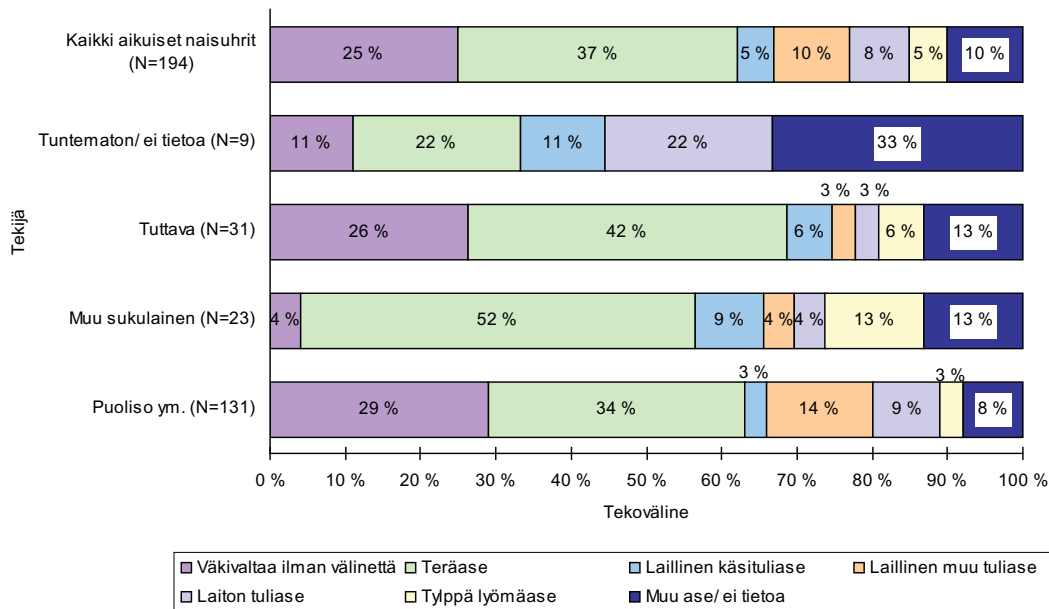
Eryteisesti naisiin kohdistuneissa rikoksissa tyypillisiä välineitä olivat metsästysaseet ja nimenomaan luvalliset aseet. Kaikista ajanjaksolla laillisella metsästysaseella surmatuista peräti 75 % oli naisia. Laillisilla

käsituliaseillakin tehdyissä rikoksissa naisuhrien osuus oli 45 % (osuus olisi ollut korkeampi ilman Jokelan joukkomurhaa). Myös räjähteillä surmatuista naisten osuus oli poikkeuksellisen suuri, mutta taustalla oli yksi ainoa rikos, Myyrmannin pommi-isku.

Lailliset ampuma-aseet, erityisesti metsästysaseet, olivat huomattavassa määrin parisuhdeväkivallan aseita. Parisuhdetapoissa surmatuista naisista joka neljäs oli surmattu ampuma-aseella ja joka seitsemäs laillisella metsästysaseella. Toisaalta kaikista katsauskaudella laillisella metsästysaseella surmatuista kaksi kolmesta oli parisuhdeväkivallan uhriksi joutuneita naisia.

Taulukko 3 Tekoväline naisiin kohdistuneissa henkirikoksissa 2002–2007 (%)

	Naisuhrit (N=208)	Kaikki rikokset (N=688)	Naisiin kohdistuneiden rikosten osuus kaikista
Teräase	36,1	39,2	27,8
Väkivalta ilman välinettä	24	22,7	32,1
Laillinen ampuma-ase	13,9	6,8	61,7
käsituliase	4,3	2,9	45
muu ampuma-ase	9,6	3,9	74,1
Laiton ampuma-ase	8,7	9,6	27,3
käsituliase	1,9	4,2	13,8
muu ampuma-ase	6,7	5,4	37,8
Tylppä ase	4,3	8,4	15,6
Myrkky	2,4	2	35,7
Tuli	2,4	3,1	23,8
Nuora ym.	1,9	1,9	30,8
Räjähde	1,9	1	57,1
Tyyny ym.	1	0,7	40
Muu	2,4	4,3	22,7
Ei tietoa	1	1,3	22,2
Yhteensä	100	101	30,2

Kuvio 25 Tekoväline ja osapuolten suhde 15 vuotta täyttäneisiin naisiin kohdistuneissa henkirikoksissa 2002–2007 (%)

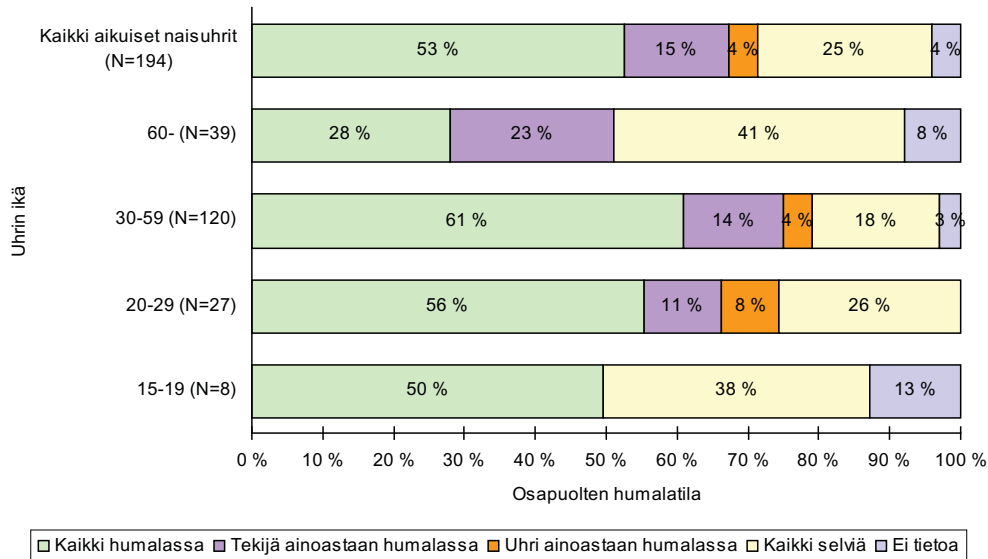
3.7 Päähteet. Naisiin kohdistuvat henkirikokset liittyvät miehiin kohdistuvien rikosten tavoin läheisesti alkoholin käyttöön ja alkoholinkäyttötilanteisiin.

Vuosina 2002–2007 surmatuista 15 vuotta täyttäneistä naisista 57 % oli rikoshetkellä alkoholin ja 14 % muiden päihteiden vaikutuksen alaisena. Kaikkiaan aikuisista naisuhreista päihtyneitä oli 59 %. Surmatuista lapsista kaikki olivat rikoshetkellä selviä.

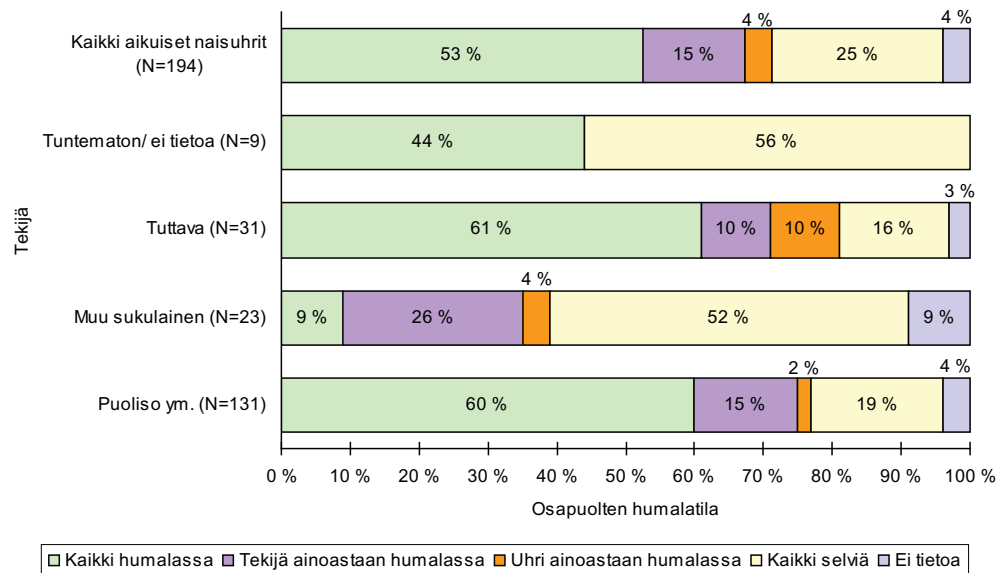
Selvimmän alkoholinkäyttöön ja alkoholinkäyttötilanteisiin liittyivät keski-ikäisiin, 30–59-vuotiaisiin naisiin kohdistuneet henkirikokset. Rikoksista 79 prosentissa joku osapuolista oli humalassa, 61 prosentissa kaikki osapuolet. Vastaavasti heikoin linkki alkoholin

käyttöön oli iäkkäisiin, 60 vuotta täyttäneisiin naisiin kohdistuneella henkirikollisuudella.

Tekotyypeistä läheisin yhteys osapuolten keskinäiseen alkoholinkäyttöön oli parisuhdeväkivaltaan liittyneillä sekä tuttavien välisillä henkirikoksilla. Katsauskaudella naisiin kohdistuneista parisuhdetapoista 60 prosentissa kumpikin osapuolista ja 77 prosentissa joku osapuolista oli alkoholin vaikutuksen alaisena. Rikoksissa surmatuista naisista rikoshetkellä humalassa oli 62 %. Tuttavien välisistä naisiin kohdistuneista henkirikoksista 61 prosentissa kaikki osapuolet olivat humalassa, uhreista humalassa oli 71 %.

Kuvio 26 Osapuolten humalatila 15 vuotta täyttäneisiin naisiin kohdistuneissa henkirikoksissa ikäryhmittäin 2002–2007 (N=194)

Kuvio 27 Osapuolten humalatila ja tekijä 15 vuotta täyttäneisiin naisiin kohdistuneissa henkirikoksissa 2002–2007 (N=194)

3.8 Motiivit. Naisiin kohdistuneiden henkirikosten motiivit ja tekotilanteet erosivat selvästi miehiin kohdistuneista. Yleisimmin rikoksissa oli motiiviksi mainittu parisuhteen ongelmat (41 %) tai mustasukkaisuus (30 %). Ryyppyriitoja, jotka kaikista henkirikoksista muodostivat noin viidesosan, oli naisiin kohdistuneista rikoksista vain runsaat 5 %.

Selvästi keskimääräistä useammin naisiin oli kohdistunut myös mielenhäiriössä tehtyjä henkirikoksia ja armosurmiksi katsottavia tekoja. Kolmeen henkirikokseen oli katsauskaudella liittynyt uhrin raiskaaminen, päämotiiviksi raiskaus oli mainittu yhdessä rikoksista.

Kaiken kaikkiaan naisiin kohdistuva henkirikollisuus muistuttaa tällä hetkellä miehiin kohdistuvaa siinä, että välineelliseen väkivaltaan liittyviä tekoja esiintyy suhteellisen vähän. Toisin kuin miehet, ryyppyriidoiksi nimettyjen rikosten uhreiksi naiset joutuvat suhteellisen harvoin. Pääosa naisiin kohdistuvista henkirikoksista liittyy tavalla tai toisella parisuhde- ja perhekonflikteihin, jotka tosin nekin usein kytkeytyvät kiinteästi osapuolten keskinäiseen alkoholin käyttöön. Tosiasiallisilta teko-olosuhteiltaan naisiin ja miehiin kohdistuvat henkirikokset eroavat siten todennäköisesti vähemmän kuin yllä oleva motiivijakauma antaisi olettaa.

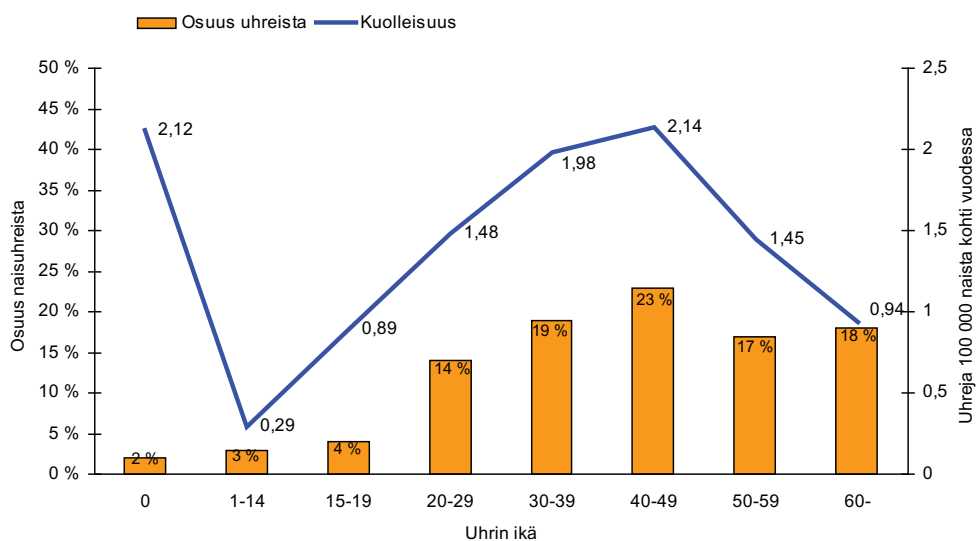
Taulukko 4 Naisiin kohdistuneissa ja kaikissa henkirikoksissa esiintyneet motiivit (useampi motiivi mahdollinen) ja rikosten päämotiivi 2002–2007 (%)

Motiivi	Mainittu motiivina		Päämotiivi		Ainoa motiivi	
	Naiset	Kaikki	Naiset	Kaikki	Naiset	Kaikki
Ryppyriitä	5,3	25,9	5,8	17,4	7	22,9
Parisuhteen ongelmat	40,9	16,4	23,6	9,6	30,7	11,6
Mustasukkaisuus	29,8	14	19,2	9,2	14,9	8,5
Mielenterveydellinen häiriö	16,3	12,6	13	8,3	16,7	10
Kosto	3,8	11,9	3,4	8	4,4	10,5
Rikollisten välinen	1,4	2,8	0,5	1,3	0	1,5
Kiusausuhteesta vapautuminen	7,7	10,5	1	4,7	0,9	5,9
Kunnian puolustaminen	9,6	9,3	2,4	3,2	2,6	3,3
Taloudellinen hyöty	4,8	8,9	2,9	6,5	1,8	4,9
Velkoihin liittyvä	1	4,9	0	2,9	0	2,6
Ryöstö	2,9	4,1	1,9	2,5	0	0,8
Murto	0,5	1,7	0,5	0,3	0,9	0,5
Muun rikoksen suorittaminen	2,4	5,7	2,4	1,7	3,5	2,1
Riita/ sanaharkka	1,4	2,9	1,4	2,9	2,6	5,9
Itsepuolustus	0,5	1,9	0	0,7	0	1
Viharikos	0	1,9	0	1,2	0	1,3
Homoseksuaaleihin kohdistuva	0	1,6	0	0,9	0	1
Pedofiileihin kohdistuva	0	0,1	0	0,1	0	0
Alkoholisteihin kohdistuva	0	0,1	0	0,1	0	0,3
Rasistinen	0	0	0	0	0	0
Huollettavasta vapautuminen	1,4	1	1,4	1	2,6	1,8
Rikollisryhmien välinen	0	1	0	0,9	0	0
Armosurma	2,4	0,9	2,4	0,9	4,4	1,5
Oma itsetuho	1	0,9	1	0,9	0,9	1
Todistajan eliminoiminen	1,9	0,7	1	1	0,9	0,8
Palkkamurha	0	0,4	0	0,4	0	0,5
Raiskaus	1,4	0,4	0,5	0,3	0	0
Muu	19,2	21,4	3,8	4,2	6,1	6,2
Ei tietoa	5,3	8,9	14,9	16,7	.	.
N	208	688	208	688	114	389

4 Uhrit ja syylliset

4.1 Ikä. Vuosina 2003–2007 naisten henkirikoskuolleisuus oli korkein 40–49 vuoden iässä, keskimäärin 2,1 surmattua vuodessa ikäryhmän 100 000 naista kohti. Lähes yhtä korkea oli alle vuoden ikäisten vauvojen ja 33–39-vuotiaiden kuolleisuus, muissa ikäryhmissä riski joutua henkirikoksen uhriksi oli selvästi alhaisem-

pi. Uhrien keski-ikä oli 42,8 vuotta ja mediaani-ikä 43 vuotta. Kaikista naisuhreista neljäkymmenvuotiaat muodostivat neljäsosan ja kolmekymmenvuotiaat joka viidennen. Alle 15-vuotiaita oli uhreista 5 % ja 60 vuotta täyttäneitä 18 %.

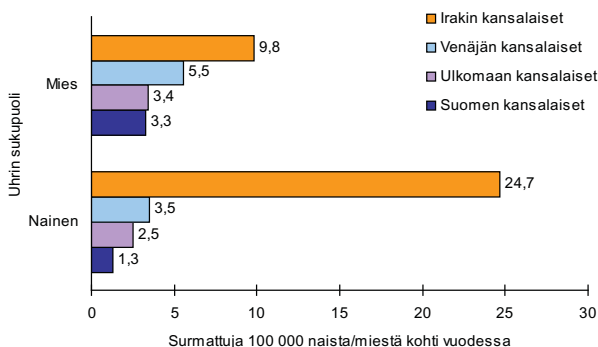

Kuvio 28 Naisten henkirikoskuolleisuus ikäryhmittäin 2003–2007 (uhreja 100 000 ikäryhmän naista kohti vuodessa)

Naisia surmasivat pääasiassa miehet. Katsauskaudella surmatuista 15 vuotta täyttäneistä naisista 97 prosentin surmaaja oli mies, alle 15-vuotiaista miehen surmaamaksi oli joutunut 57 %. Surmaajien keski-ikä oli 41,8 vuotta ja mediaani-ikä 40 vuotta. He olivat siten keskimäärin vanhempia kuin henkirikoksiin syyllistyvät yleensä.

4.2 Kansalaisuus ja syntymämaa. Vuosina 2002–2007 Suomessa surmatuista naisista 93 % oli syntynyt täällä ja 95 % oli Suomen kansalaisia. Kahdeksan (4 %) surmatuista oli maassa pysyvästi asuvia ulkomaan kansalaisia ja kolme maassa käymässä olleita henkilöitä. Jälkimmäisistä yhdellä oli Suomen kansalaisuus, yksi oli virolainen ja yksi venäläinen.

Vaikka maahanmuuttajia oli vain 4 % naisuhreista, heidän riskinsä joutua henkirikoksen uhriksi oli lähes kaksinkertainen kantaväestöön nähden. (Maahanmuuttajamiesten riski ei sitä vastoin eronnut lainkaan kantaväestön miesten riskistä.)

Kuvio 29 Henkirikoskuolleisuus kansalaisuusryhmittäin (pysyvästi maassa asuvat)¹⁴ 2002–2007

Taulukko 5 Uhrin ja tekijän kansalaisuus naisiin kohdistuneissa henkirikoksissa 2002–2007¹⁵

Tekijä/ tekijän kansalaisuus	Uhrin kansalaisuus	
	Suomen	Ulkomaan
Puoliso (N=131)		
Suomen	93 %	2 %
Ulkomaan	2 %	2 %
Sukulainen (N=36)		
Suomen	94 %	3 %
Ulkomaan	3 %	0 %
Tuttava (N=31)		
Suomen	90 %	3 %
Ulkomaan	3 %	3 %
Tuntematon (N=10)		
Suomen	90 %	10 %
Ulkomaan	0 %	0 %
Kaikki naisuhrit (N=208)		
Suomen	93 %	3 %
Ulkomaan	2 %	2 %

Maahanmuuttajaryhmistä, joihin kuuluvia oli ajanjaksolla surmattu useampia, huomattavasti keskimääräistä korkeampi kuolleisuus oli Venäjän ja Irakin kansalaisuuden omanneilla naisilla. Jälkimmäiset olivat etnisiä kurdeja. Määrällisesti ulkomaalaistaustaisista sekä ulkomaalaisista uhreista oli eniten venäläisiä, neljä.

Vuosina 2002–2007 surmattujen maassa pysyvästi asuneiden ulkomaalaistaustaisten naisten surmaajista 63 % oli myös itse ulkomaalaistaustaisia, 38 % kuului kantaväestöön.¹⁶ Kantaväestön naisten surmaajista vastaavasti 5 % oli ulkomaalaistaustaisia.¹⁷

4.3 Siviilisäätty ja lapset. Katsauskaudella surmatuista 15 vuotta täyttäneistä naisista 32 % oli avioliitossa ja 25 % avoliitossa. Yksihuoltajia heistä oli 6 %, vanhempiensa kanssa asui 4 % ja yksin asui 29 %.

Perheasemaryhmittäin tarkastellen suurin riski joutua henkirikoksen uhriksi oli ajanjaksolla parisuhteessa asuneilla naisilla.¹⁸ Huomioiden sen, että pääosa naisiin kohdistuneista henkirikoksista liittyy parisuhdeväkivaltaan, tulos ei ollut yllättävä. Uhreista 75 prosentilla oli lapsia.

4.4 Työelämäsuhte. Vuosina 2002–2007 surmatuista 15 vuotta täyttäneistä naisista 38 % oli työttömänä tai varhaiseläkkeellä, 30 % työelämässä, 15 % vanhuuseläkkeellä ja 6 % opiskelijoita. Työikäisistä naisuhreista oli työelämässä huomattavasti suurempi osa kuin henkirikosten uhreista keskimäärin tai työikäisten naisten surmaajista.

Parisuhdetapoista kahdessa kolmesta osapuolten työmarkkina-asema oli sama. Vajaassa puolessa tapauksia kumpikin osapuoli kuului joko työikäiseen aktiiviväestöön tai oli vanhuuseläkkeellä ja runsaassa puolessa kumpikin kuului työikäiseen passiiviväestöön.

Rikoksista, joissa osapuolten työmarkkina-asetat erosivat toisistaan, 76 prosentissa surmatun naisen asema oli korkeampi kuin surmaajan.

Työikäisessä väestössä työttömien naisten riski kuolla henkirikoksen uhriksi oli jaksolla viisinkertainen ikäryhmän naisten keskimääräiseen riskiin nähden ja yli yhdeksänkertainen työssäolevien naisten riskiin nähden.

Naisten kuolleisuuserot työmarkkinaryhmien välillä olivat ajanjaksolla hyvin samankaltaiset miesten erojen kanssa. Niin naisiin kuin miehiinkin kohdistuva henkirikollisuus on tällä hetkellä selvästi sosiaalisesti eriytynyttä ja keskittyy työelämän ulkopuolella olevaan työikäiseen väestöön.

¹⁴ Kaksoiskansalaisuuden omanneet ja kansalaisuudeltaan tuntemattomat on laskettu Suomen kansalaisiksi.

¹⁵ Sisältää myös Suomen kansalaisuuden omanneiden maahanmuuttajataustaisten rikokset.

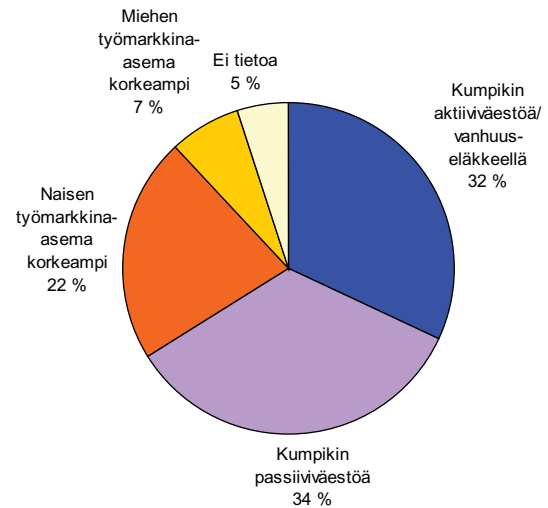
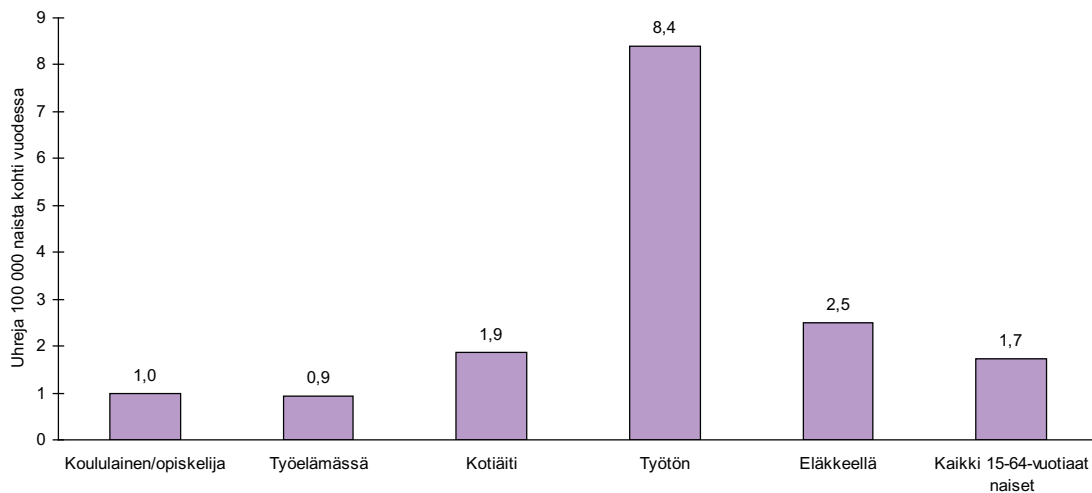
¹⁶ Neljä oli ulkomaan kansalaisia ja yksi Suomen kansalaisuuden omannut maahanmuuttaja.

¹⁷ Viisi oli ulkomaan kansalaisia ja neljä Suomen kansalaisuuden omanneita maahanmuuttajia.

¹⁸ Henkirikoskuolleisuus oli avio/avoliitossa eläneillä naisilla 2002–2007 1,6, yksihuoltajilla 1,3 ja muilla 15 vuotta täytäneillä 1,5 uhria 100 000 naista kohti vuodessa.

Taulukko 6 Aikuisten naisuhrien ja heidän surmaajiensa työelämäsuhde 2002–2007

	Naisuhrit	Surmaajat	Kaikki uhrit
Työtön	29 %	42 %	38 %
Varhaiseläkkeellä	9 %	15 %	17 %
Työssä	30 %	24 %	21 %
Opiskelija	6 %	5 %	6 %
Vanhuuseläkkeellä	15 %	9 %	9 %
Kotiäiti	5 %	0 %	2 %
Vanki	1 %	0 %	1 %
Muu	2 %	2 %	1 %
Ei tietoa	3 %	3 %	7 %
N	194	182	656

Kuvio 30 Naisiin kohdistuneiden parisuhdetappojen osapuolten työelämäsuhde 2002–2007 (N=131)**Kuvio 31** 15–64-vuotiaiden naisten henkirikoskuolleisuus työelämäsuhteen mukaan 2002–2007

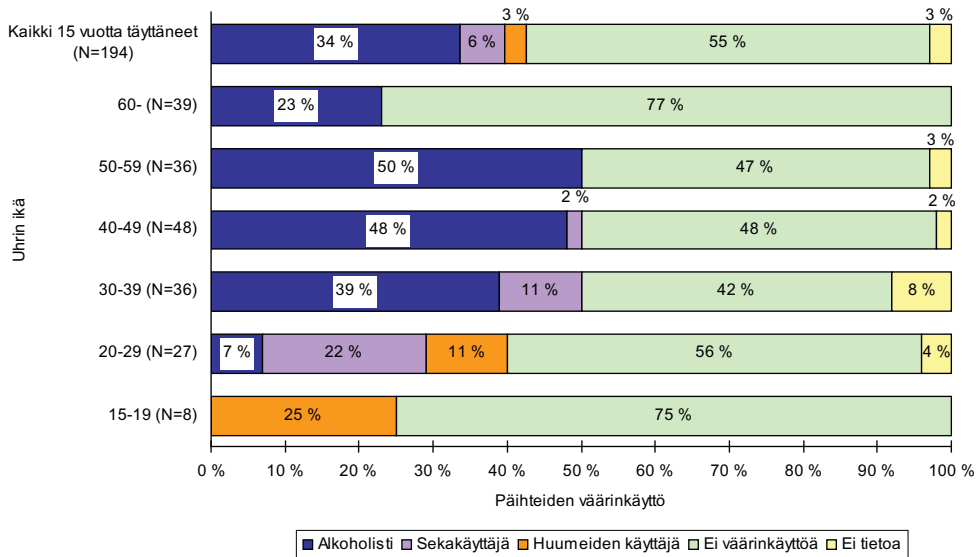
4.5 Päihteiden väärinkäyttö. Viime vuosina surmatuista aikuisista naisista runsaat 40 % on ollut päihteiden väärinkäyttäjää. (40 % alkoholin ongelmakäyttäjää ja 9 % muiden päihteiden väärinkäyttäjää.) Osuus on pienempi kuin henkirikosten miesosapuolista (65 %), mutta kuitenkin huomattava. Erityisen paljon väärinkäyttäjää on ollut keski-ikäisistä naisuhreista, ikäryhmästä, jossa riski joutua henkirikoksen uhriksi on tällä hetkellä korkein. Vuosina 2002–2007 surmatuista 30–59-vuotiaista naisista puolet oli alkoholin tai alkoholin ja psykiatrisien lääkkeiden väärinkäyttäjää.

Työikäiseen passiiviväestöön kuuluneista uhreista päihdeongelmaisia oli enemmistö. Katsauskaudella

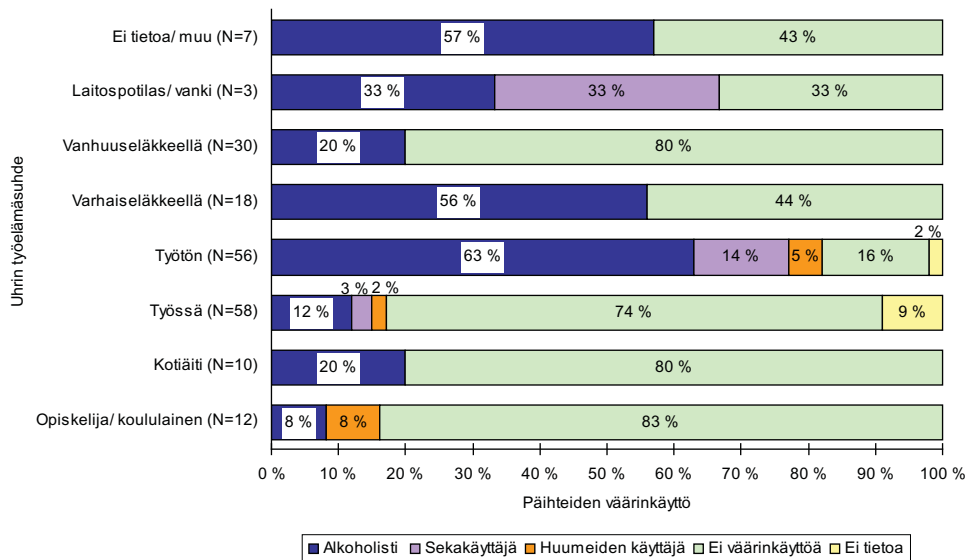
surmatuista työttömistä naisista peräti 82 % oli päihteiden väärinkäyttäjää, varhaiseläkeläisistäkin osuus oli 56 %.

Ryhmää, jossa riski joutua henkirikoksen uhriksi on korkein, luonnehtii myös naisilla siten työelämästä syrjäytymisen ohella runsas päihteiden käyttö.

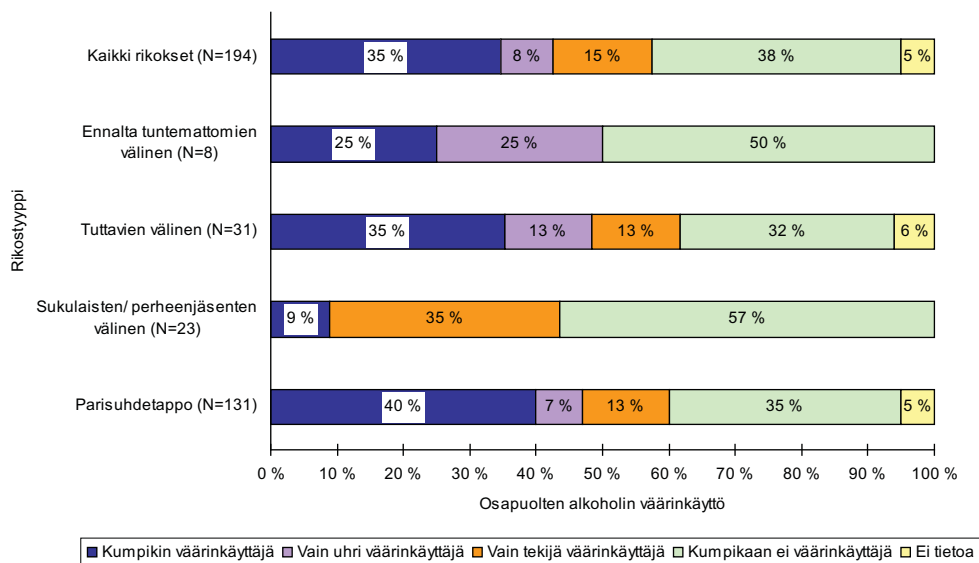
Kaikista viime vuosina aikuisiin naisiin kohdistuneista henkirikoksista runsaassa kolmanneksessa kumpikin osapuoli ja vajaassa 60 prosentissa ainakin toinen osapuolista on ollut alkoholin ongelmakäyttäjää. Osuudet ovat olleet korkeimmat parisuhdetapoissa ja tuttavien välisissä henkirikoksissa.

Kuvio 32 Aikuisten naisuhrien päihteiden väärinkäyttö ikäryhmittäin henkirikoksissa 2002–2007

Kuvio 33 Aikuisten naisuhrien päihteiden väärinkäyttö työelämäsuhteen mukaan henkirikoksissa 2002–2007

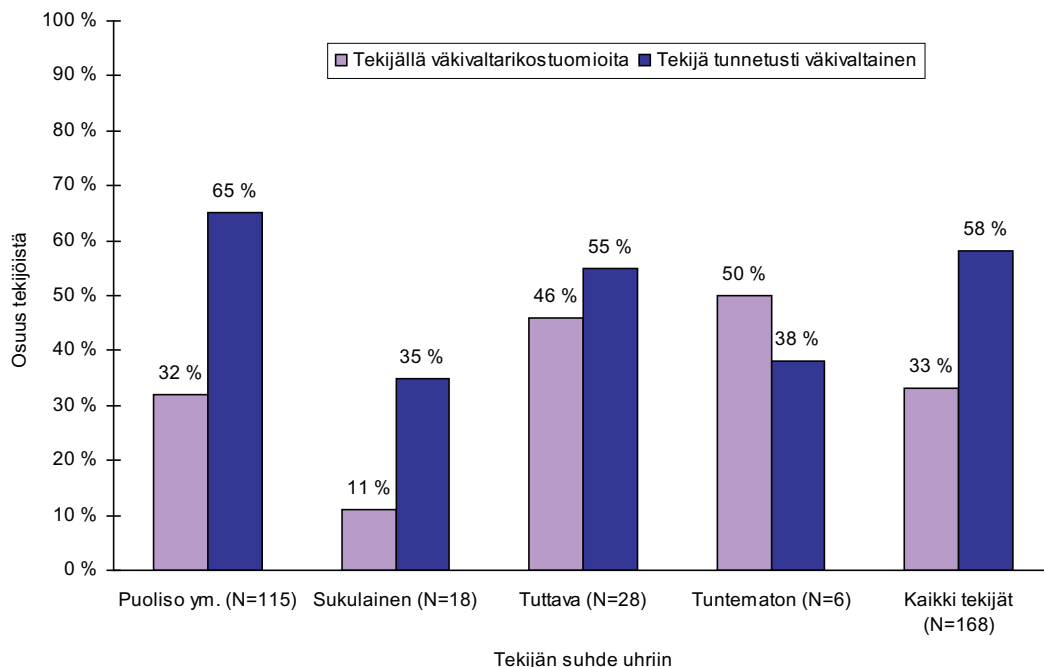
Kuvio 34 Osapuolten alkoholin väärinkäyttö ja rikoksen tekijä aikuisiin naisiin kohdistuneissa henkirikoksissa 2002–2007

4.6 Aiempi rikollisuus. Katsauskaudella surmatuista aikuisista naisista 19 prosentilla oli tuomioistuimen antamia rikostuomioita vuosilta 1999–2007. Rikosrekisterin uhreista omasi 12 % ja ehdottomia suoritetuja vankeustuomioita oli 2 prosentilla. Naisuhrien rikollisuustausta oli siten huomattavasti nuhteettomampi kuin miesuhrien. (Ajanjaksolla surmatuista aikuisista miehistä puolella oli tuomioita vuosilta 1999–2007, rikosrekisterin omasi 40 % ja vankilassa oli ollut 16 %.)

Väkivaltarikoksista naisuhreista oli tuomioistuimessa vuosina 1999–2007 tuomittu 7 % (miesuhreista 26 %) ja rattijuopumuksesta 9 % (31 %). Tuomiotiedot kuvaavat viranomaisten tietoon tullutta ja tuomioon johtanutta aiempaa väkivaltaisuutta ja rikollista käyttäytymistä. Toisaalta henkirikollisuuden seurantajärjestelmän mukaan esitutkinnassa ilmenneen perusteella vain 12 % tutkimusjakson aikuisista naisuhreista oli aiemmin kohdistanut

väkivaltaa surmaajaansa. Kummankin tietolähteen pohjalta arvioiden henkirikoksissa surmatuilla naisilla oli siten huomattavasti vähemmän aiempaa väkivaltarikollisuutta kuin miesuhreilla.

Naisten surmaajien rikollisuustausta oli huomattavasti uhreja synkempi. Eniten aiempaa rikollisuutta esiintyi perheen ulkopuolisissa henkirikoksissa surmatujen naisten surmaajilla. Väkivaltarikoksista oli tuomittu puolet itselleen aiemmin tuntemattoman naisen surmanneista ja 46 % naistuttavansa surmanneista. Parisuhdetappojen naisuhrien surmaajista aiempia väkivaltarikostuomioita oli kolmasosalla ja sukulaisnaisen surmanneista 11 prosentilla. Tuomiotiedot näyttäisivät kuitenkin antavan nimenomaan lähisuhdeväkivaltaan liittyneiden henkirikosten tekijöiden aiemmasta väkivallasta varsin vääristyneen kuvan.

Kuvio 35 Tekijän aikaisempi väkivaltaisuus aikuisiin naisiin kohdistuneissa henkirikoksissa 2002–2007

Henkirikollisuuden seurantajärjestelmään kirjataan tieto epäillyn aiemmasta väkivaltarikollisuudesta (viranomaisten aiemmin kirjaamasta tai vasta esitutkinnassa ilmi tulleesta). Kuten kuvioista 35 on havaittavissa, tutkimusjaksolla perheen ulkopuolisiin henkirikoksiin syyllistyneiden osalta henkirikollisuuden seurantajärjestelmän tiedot ja tuomiotiedot vastasivat suhteellisen hyvin toisiaan, sen sijaan perheen sisäisissä naisiin kohdistuneissa henkirikoksissa väkivaltarikoksista

tuomittujen syyllisten osuus oli oleellisesti pienempi kuin henkirikollisuuden seurantajärjestelmän antama esitutkintatietoihin perustunut väkivaltarikoksiin syyllistyneiden syyllisten osuus. Henkirikollisuuden seurantajärjestelmän tietojen mukaan sekä yleisesti väkivaltaisten tekijöiden että rikosten, joissa surmaaja oli kohdistanut uhriin väkivaltaa jo aiemmin, osuudet olivat suurimmat nimenomaan parisuhdeväkivaltaan liittyneissä henkirikoksissa.

5 Esitutkinta ja oikeuskäsittely

Henkirikosten ilmituloa ja esitutkintaa koskevat tiedot perustuvat henkirikollisuuden seurantajärjestelmään, oikeuskäsittelyä ja tuomioita koskevat puolestaan Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tuomiolauselmatietokantaan ja Oikeusrekisterikeskuksen ylläpitämään rikosrekisteriin.

5.1 Rikosten ilmitulo. Piilorikollisuuden määrästä henkirikollisuudessa ei ole tarkkaa tietoa. Aiheesta tehdyssä tutkimuksessa arvioidaan, että vuosittain henkirikoksista jää tulematta ilmi 1–3 % (Pajuoja & Salminen 1996).

Oman varsinaiseen piilorikollisuuteen kuulumattoman ryhmänsä muodostavat kuolemantapaukset, joita tutkitaan henkirikoksina, mutta joissa tarkkaa kuolinsyytä ja tahallisen väkivallan osuutta kuolemaan ei kyetä selvittämään. Kyse on yleensä pitkälle alkoholisoituneista henkilöistä, joista löydetään ulkoisen väkivallan merkkejä. Vammojen aiheutumisen mekaniismista ei kuitenkaan päästä selvyyteen, eikä aina myöskään siitä, mikä osuus ulkoisella väkivallalla on ollut usein hyvin huonokuntoisen vainajan menehtymiseen. Tällaisia tapauksia, joissa lopultakaan ei päästä selvyyteen, onko kyse ollut henkirikoksesta, tapaturmasta vai luonnollisesta kuolemasta, on vuosittain useampia.

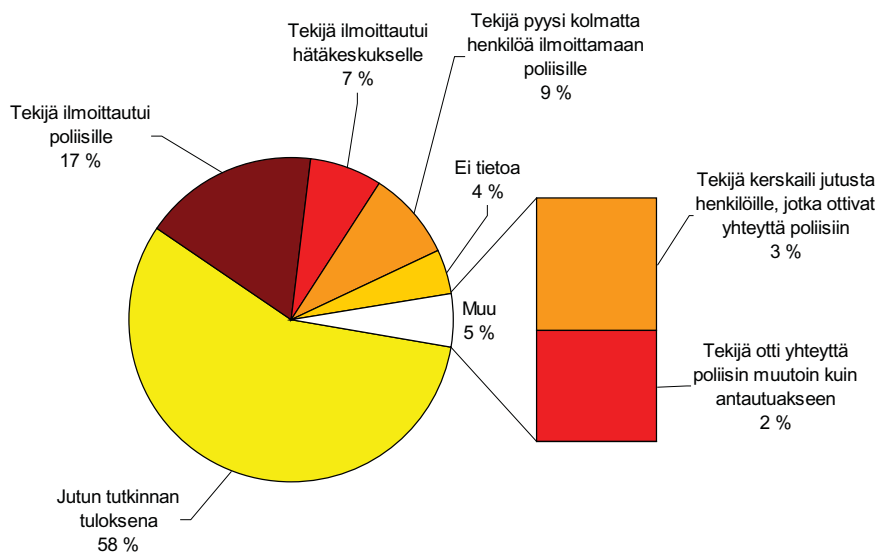
Ei ole viitteitä siitä, että piilorikollisuus olisi yleisempää naisiin kuin miehiin kohdistuvassa henkirikollisuudessa. Naisiin kohdistuvan henkirikollisuuden nyky rakenne antaa pikemminkin aihetta olettaa, että naisiin kohdistuvat henkirikokset tulevat kattavammin ilmi kuin miehiin kohdistuvat.

Ilmi tulevat henkirikokset tulevat poliisin tietoon yleensä suhteellisen nopeasti. Katsauskaudella naisiin kohdistuneista henkirikoksista 64 % tuli poliisin tietoon tekopäivänä ja 16 % seuraavan päivän aikana. Kolmen vuorokauden sisällä teoista oli tullut ilmi 88 %. Viikkoa pidempään ilmitulo oli kestänyt 8 prosentissa tapauksia. Osuudet olivat käytännössä samat kuin miehiin kohdistuneissa henkirikoksissa.

Rikoksista 51 % oli tullut poliisin tietoon tekijän tai silminnäkijän hälytettyä apua tai poliisin paikalle (miehiin kohdistuneista henkirikoksista osuus oli 48 %). Ruumiin löytymisen kautta ilmi oli tullut 22 % katsauskauden rikoksista (24 %), ilmiannon kautta 7 % (13 %) ja muun rikoksen tutkinnan yhteydessä 4 % (4 %).

5.2 Rikoksen selvittäminen ja esitutkinta. Syyllisen henkilöllisyys kyetään niin ikään selvittämään yleensä nopeasti. Ajanjakson naisiin kohdistuneista henkirikoksista 82 % oli selvitetty vuorokauden kuluessa ja 93 % viikon kuluessa ilmi tulosta. Miehiin kohdistuneista rikoksista vastaavat osuudet olivat 78 % ja 88 %. Kuukautta pidempään selvittäminen oli kestänyt naisiin kohdistuneista henkirikoksista 3 prosentissa ja miehiin kohdistuneista 7 prosentissa. Jakson naisiin kohdistuneista rikoksista yhtäkään ei ollut kirjattu tietokantaan pimeänä (miehiin kohdistuneista rikoksista pimeänä oli kirjattu 12 (2,5 %) eli selvittäminen oli kestänyt niissä yli vuoden).

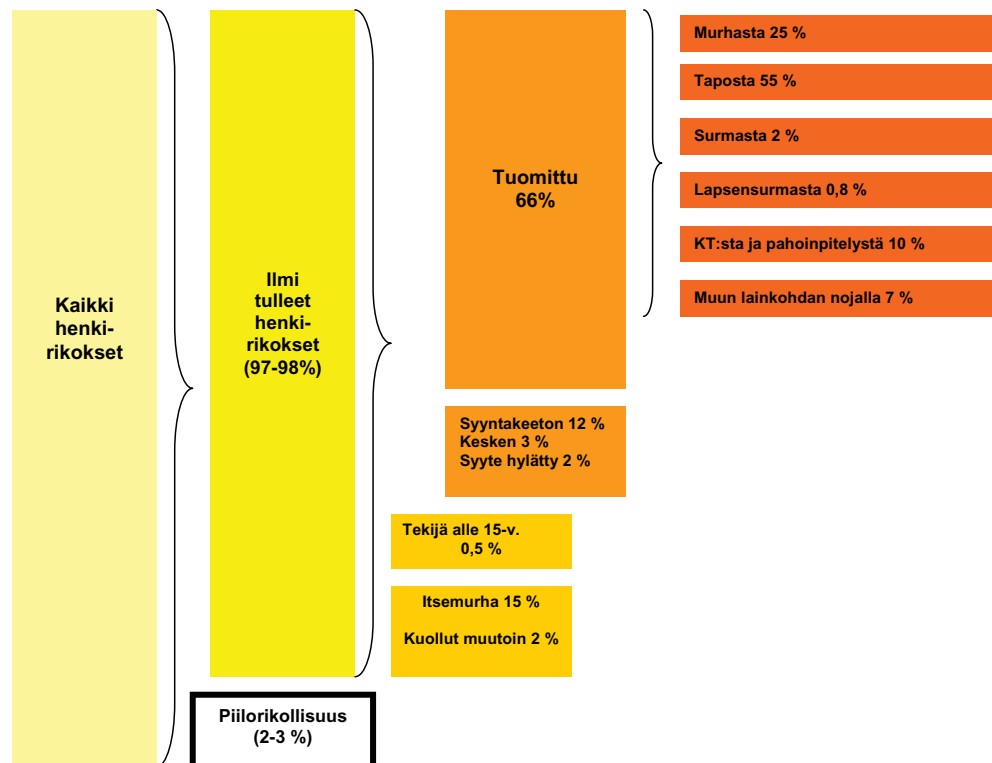
Kaksi kolmesta katsauskauden naisiin kohdistuneista henkirikoksista oli selvinnyt poliisin oman tutkinnan kautta, 33 prosentissa rikoksia syyllinen oli ilmoittautunut itse joko suoraan, hätäkeskukseen tai kolmannen henkilön kautta poliisille. Osuudet eivät juurikaan eronneet miehiin kohdistuneista rikoksista.

Kuvio 36 Epäillyn henkilöllisyyden selvittämistapa naisiin kohdistuneissa henkirikoksissa 2002–2007 (N=208)

5.3 Oikeuskäsittely ja rangaistukset. Vuosina 2002–2006 poliisin tietoon tulleet naiseen kohdistuneet henkirikokset kyettiin kaikki selvittämään ilmi tuloa seuranneen vuoden aikana. Selvitetystä rikoksista 15 prosentissa tekijä surmasi itsensä rikoksen yhteydessä tai välittömästi sen jälkeen, 2 prosentissa tekijä kuoli muista syistä ennen syytteen nostamista. Itsemurhan tehneiden syyllisten osuus oli huomattavasti suurempi kuin henkirikoksissa keskimäärin (7 %). Rikoksista 3 prosentissa tieto syytteen nostamisesta puuttui vuoden 2006 loppuun mennessä. Osassa syyte oli todennäköisesti jätetty nostamatta riittämättömän näytön johdosta, osassa syyteprosessi oli vielä kesken.

Jutuista, joista tiedot oikeuskäsittelystä oli saatavissa, yhdessä (0,5 %) epäilty oli alle 15-vuotias, eikä siten rikosoikeudellisesti vastuunalainen. Kaiken kaikkiaan ajanjaksolla ilmi tulleista naiseen kohdistuneista henkirikoksista 80 prosentissa epäiltyä vastaan nostettiin syyte (kaikista ajanjakson henkirikoksista vastaava osuus oli 86 %) ja 66 prosentissa epäiltyä vastaan nostettu syyte hylättiin näytön puuttumisen johdosta (4 %) ja 12 prosentissa tapauksia epäilty jätettiin syyntakeettomana rangaistukseen tuomitsematta (6 %).

Kuvio 37 Vuosina 2002–2006 ilmi tulleiden naiseen kohdistuneiden henkirikosten selvittäminen ja oikeuskäsittely

Rangaistukseen tuomituista syytetyistä 83 % tuomittiin alioikeudessa tahallisesta henkirikoksesta (kaikissa henkirikoksissa vastaava osuus oli 80 %), 10 % pahoinpitelyrikoksesta ja kuolemantuottamusrikoksesta (13 %) ja 7 % jonkin muun lainkohdan nojalla (yleensä joko kuolemantuottamusrikoksesta tai pahoinpitelyrikoksesta) (7 %). Pääosa tuomituista (55 %) tuomittiin taposta, murhasta tuomittiin 25 %.

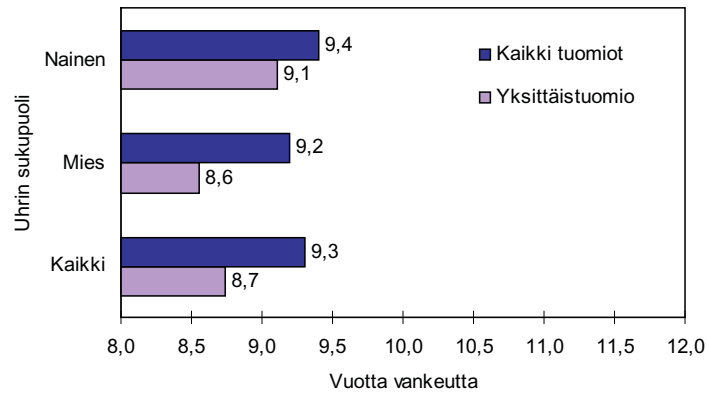
Rangaistukseen tuomittujen osuus oli naiseen kohdistuneista henkirikoksista siten 10 prosenttiyksikköä pienempi kuin henkirikoksista keskimäärin. Syynä olivat itsensä surmanneiden ja syyntakeettomana rangaistukseen tuomitsematta jätettyjen tekijöiden keskimääräistä huomattavasti suuremmat osuudet.

Toisaalta naisten surmaajille tuomitut seuraamukset olivat sekä rikosnimikkeen valinnan että rangaistuksen mittaamisen osalta selvästi ankarampia kuin miesten surmaajille tuomitut. Käräjäoikeudet tuomitsivat katsauskaudella naisen surmasta syytetyistä hen-

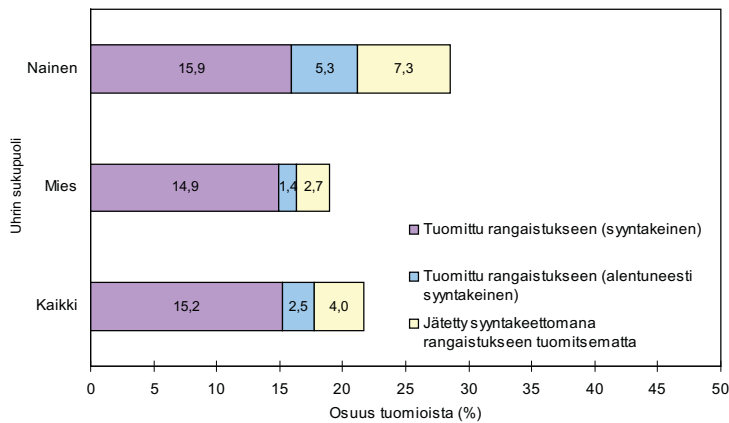
kilöistä 29 % murhasta, miesten surmaajista osuus oli 19 %. Vastaavasti naisten surmaajille taposta tuomitut keskirangaistukset olivat ajanjaksolla selvästi miehille tuomittuja pidempiä.

Ero oli suurin piirtein sama tekotyypistä riippumatta. Taposta tuomittujen parisuhdekumppaninsa surmanneiden miesten rangaistukset olivat ajanjaksolla keskimäärin 17 % pidempiä kuin vastaavasta rikoksesta tuomittujen naisten. Tekijän tuttavaan kohdistuneissa rikoksissa ero oli samaa luokkaa.

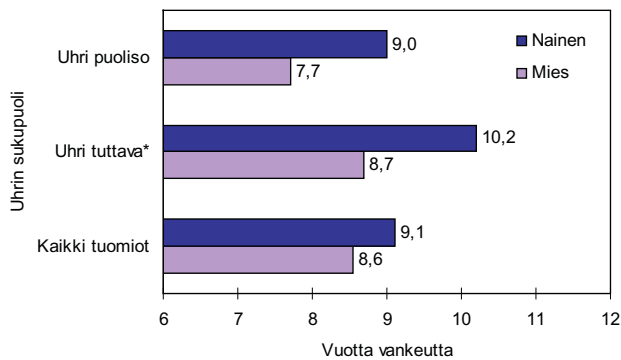
Ero oli niin ikään riippumaton tekijän aiemasta rikollisesta taustasta. Rikosrekisterin omanneiden taposta tuomittujen parisuhdekumppaninsa surmanneiden miesten rangaistukset olivat keskimäärin 18 % ja rikosrekisterin omaamattomien 14 % pidempiä kuin vastaavasta rikoksesta tuomittujen naisten.

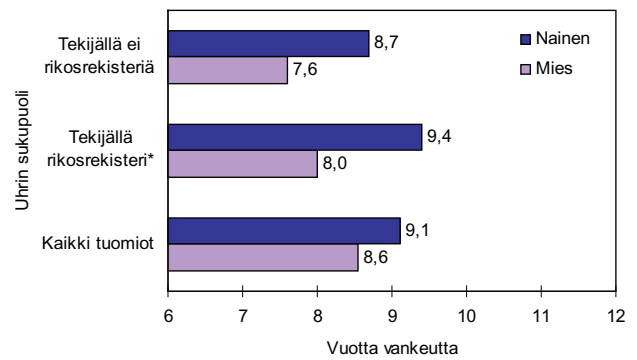
Kuvio 38 Keskirangaistus vuosina 2002–2006 tehdyistä tapoista uhrin sukupuolen ja tuomioityypin mukaan (käräjäoikeudet)

Kuvio 39 Murhasta tuomittujen osuus vuosina 2002–2006 tehdyistä henkirikoksista uhrin sukupuolen mukaan

Kuvio 40 Vuosina 2002–2006 tehdystä taposta tuomittujen keskirangaistus käräjäoikeuksissa uhrin sukupuolen ja osapuolten suhteen mukaan (yksittäistuomiot; *laskelma perustuu naisten osalta alle kymmeneen tuomioon)

Kuvio 41 Vuosina 2002–2006 tehdystä tekijän parisuhdekumppaniin kohdistuneesta taposta tuomittujen keskirangaistus käräjäoikeuksissa uhrin sukupuolen ja tekijän rikostaustan mukaan (yksittäistuomiot; *laskelma perustuu miesten osalta alle kymmeneen tuomioon)

6 Naisiin kohdistunut henkikirikollisuus 2002–2007

Naisten kuolleisuus henkirikoksiin on Suomessa viime vuosina ollut puolitoistakertainen Euroopan unionin keskitasoon nähden. Taustalla näyttäisi olevan lähinnä korkea kokonaishenkirikoskuolleisuus, ei erityinen naisiin kohdistuvan väkivallan perinne. Miesten kuolleisuus henkirikoksiin on Suomessa tällä hetkellä lähes kaksinkertainen Euroopan unionin keskitasoon nähden.

Peruspiirteiltään naisiin kohdistuva henkikirikollisuus eroaa osin huomattavasti miehiin kohdistuvasta, osin on hyvin samankaltaista. Perustavin ero on lähisuhde- ja erityisesti parisuhdeväkivallan keskeinen asema. Aikuisiin naisiin kohdistuvista henkirikoksista kaksi kolmesta liittyy parisuhdeväkivaltaan, aikuisiin miehiin kohdistuvista ainoastaan 5 %. Lisäksi sekä parisuhdeväkivallan osuus naisiin kohdistuvista henkirikoksista että naisiin kohdistuvien parisuhdetappojen asukaslukuun suhteutettu määrä on ollut viime vuosikymmeninä kasvussa. Yhteiskunnassa ja naisten asemassa tapahtuneet muutokset ovat viime vuosikymmenten aikana lisänneet naisten riskiä joutua henkirikosten ja erityisesti parisuhdeväkivaltaan liittyvien henkirikosten uhriksi. Väkivallan kasvu on kohdistunut keski-ikäiseen naisväestöön. Lapsiin ja nuoriin, alle 30-vuotiaisiin naisiin kohdistuva väkivalta on samanaikaisesti vähentynyt.

Yhteistä naisiin ja miehiin kohdistuville henkirikoksille on nykyisin puolestaan rikosten kiinteä yhteys päihteiden, erityisesti alkoholin ongelmakäyttöön ja käyttötilanteisiin sekä rikosten keskittyminen työelämästä syrjäytyneiden keski-ikäisten päihteiden väärinkäyttäjien ryhmään.

Myös naisiin kohdistuva henkikirikollisuus on Suomessa tällä hetkellä valtaosin yhteiskunnan huono-osaisimpien keskinäistä rikollisuutta. Rikoksia luonnehtii syrjäytyneisyys ja päihteiden väärinkäyttö. Ominaista on myös se, että osapuolten suhdetta on leimannut yleensä pitkään jatkunut fyysinen ja verbaalinen väkivalta jo ennen rikosta. Koska rikosten pääosaa on luonnehtinut usein jo vuosia jatkunut osapuolten keskinäinen oirehtiminen, niitä voi harvoin pitää yllätyksellisinä. Tämä merkitsee sitä, että rikokset olisivat todennäköisesti olleet usein ennalta ehkäistävissä oikea-aikaisella ja tehokkaalla ympäristön ja viranomaisten puuttumisella, ja toisaalta sitä, että merkittäviä, pysyviä muutoksia naisiin kohdistuvan henkikirikollisuuden kokonaistason ei meillä ole mahdollista saada aikaan puuttumatta riskiryhmän keskeisiin ongelmiin: syrjäytyneisyyteen ja päihteiden ongelmakäyttöön.

Toinen erityinen riskiryhmä näyttäisivät olevan maahanmuuttajanaiset. Katsauskaudella maahanmuuttajanaisten riski joutua henkirikosten uhriksi oli poikkeuksellisen korkea niin kantaväestön naisiin kuin maahanmuuttajamiehiinkin verrattuna. Pääosassa rikoksia kyse oli etnisten ryhmien sisäisestä rikollisuudesta. Myös tämän ryhmän ongelmiin olisi syytä kiinnittää erityistä huomiota.

Liitetaulukko 1 Euroopan maiden henkirikoskuolleisuus, järjestyksessä naisten henkirikoskuolleisuuden mukaan

Maa	Surmattuja naisia 100 000 naista kohden	Surmattuja miehiä 100 000 miestä kohden	Surmattuja yhteensä 100 000 henkeä kohden
1. Venäjä	12,2	42,97 (1.)	3,30 (1.)
2. Valko-Venäjä	6,97	15,84 (3.)	9,96 (3.)
3. Ukraina	6,78	11,20 (2.)	6,90 (2.)
4. Latvia	5,86	15,84 (3.)	9,48 (4.)
5. Moldova	5,39	11,94 (7.)	8,53 (5.)
6. Liettua	4,46	12,83 (6.)	8,40 (6.)
7. Viro	3,74	14,11 (5.)	8,36 (7.)
8. Albania	1,68	4,62 (9.)	5,69 (8.)
9. Romania	1,67	3,99 (10.)	2,81 (11.)
10. Unkari	1,66	2,73 (15.)	2,17 (13.)
11. Belgia	1,6	2,09 (19.)	1,84 (18.)
12. Bulgaria	1,59	4,99 (8.)	2,93 (10.)
13. Malta	1,4	2,03 (22.)	1,32 (22.)
14. Slovakia	1,24	2,63 (17.)	1,91 (16.)
15. Kroatia	1,23	2,06 (20.)	1,63 (19.)
16. Luxemburg	1,23	1,45 (31.)	1,34 (21.)
17. Suomi	1,22	3,16 (13.)	2,19 (12.)
18. Makedonia	1,2	3,86 (11.)	3,70 (9.)
19. Serbia	1,19	2,92 (14.)	2,04 (14.)
20. Pohjois-Irlanti	1,16	2,72 (16.)	1,91 (17.)
21. Slovenia	0,98	1,62 (25.)	1,29 (24.)
22. Tanska	0,94	1,23 (33.)	1,09 (28.)
23. Sveitsi	0,9	0,94 (37.)	0,92 (33.)
24. Tsekki	0,9	1,57 (28.)	1,23 (26.)
25. Kypros	0,89	0,96 (35.)	1,24 (25.)
26. Puola	0,84	2,33 (18.)	1,56 (20.)
27. Skotlanti	0,78	3,42 (12.)	2,04 (14.)
28. Itävalta	0,74	0,76 (39.)	0,75 (38.)
29. Portugali	0,72	2,05 (21.)	1,31 (23.)
30. Ruotsi	0,71	1,30 (32.)	1,00 (32.)
31. Alankomaat	0,7	1,49 (30.)	1,10 (27.)
32. Norja	0,65	1,00 (34.)	0,82 (35.)
33. Kreikka	0,63	1,92 (23.)	0,86 (34.)
34. Ranska	0,6	0,95 (36.)	0,77 (36.)
35. Espanja	0,59	1,59 (27.)	1,08 (29.)
36. Saksa	0,57	0,70 (40.)	0,64 (40.)
37. Islanti	0,55	1,51 (29.)	1,03 (31.)
38. Italia	0,54	1,77 (24.)	1,05 (30.)
39. Englanti ja Wales	0,42	0,90 (38.)	0,65 (39.)
40. Irlanti	0,38	1,62 (25.)	0,76 (37.)
Keskiarvo 1 ^a	1,9	5	3,4
Keskiarvo 2 ^b	3,6	11,3	7

a) Alueen maakontaisten tasojen keskiarvo. b) Koko alueen väestöpainotettu keskiarvo.

Liitetaulukko 2 Euroopan unionin jäsenmaiden henkirikoskuolleisuus, järjestyksessä naisten henkirikoskuolleisuuden mukaan

Maa	Surmattuja naisia 100 000 naista kohden	Surmattuja miehiä 100 000 miestä kohden	Surmattuja yhteensä 100 000 henkeä kohden
1. Latvia	5,86	15,84 (1.)	9,48 (1.)
2. Liettua	4,46	12,83 (3.)	8,40 (2.)
3. Viro	3,74	14,11 (2.)	8,36 (3.)
4. Romania	1,67	3,99 (5.)	2,81 (5.)
5. Unkari	1,66	2,73 (8.)	2,17 (7.)
6. Belgia	1,6	2,09 (12.)	1,84 (11.)
7. Bulgaria	1,59	4,99 (4.)	2,93 (4.)
8. Malta	1,4	2,03 (14.)	1,32 (14.)
9. Slovakia	1,24	2,63 (10.)	1,91 (10.)
10. Luxemburg	1,23	1,45 (22.)	1,34 (13.)
11. Suomi	1,22	3,16 (7.)	2,19 (6.)
12. Pohjois-Irlanti	1,16	2,72 (9.)	1,91 (9.)
13. Slovenia	0,98	1,62 (17.)	1,29 (16.)
14. Tanska	0,94	1,23 (24.)	1,09 (20.)
15. Tsekki	0,9	1,57 (20.)	1,23 (18.)
16. Kypros	0,89	0,96 (25.)	1,24 (17.)
17. Puola	0,84	2,33 (11.)	1,56 (12.)
18. Skotlanti	0,78	3,42 (6.)	2,04 (8.)
19. Itävalta	0,74	0,76 (28.)	0,75 (27.)
20. Portugali	0,72	2,05 (13.)	1,31 (15.)
21. Ruotsi	0,71	1,30 (23.)	1,00 (23.)
22. Alankomaat	0,7	1,49 (21.)	1,10 (19.)
23. Kreikka	0,63	1,92 (15.)	0,86 (24.)
24. Ranska	0,6	0,95 (26.)	0,77 (25.)
25. Espanja	0,59	1,59 (19.)	1,08 (21.)
26. Saksa	0,57	0,70 (29.)	0,64 (29.)
27. Italia	0,54	1,77 (16.)	1,05 (22.)
28. Englanti ja Wales	0,42	0,90 (27.)	0,65 (28.)
29. Irlanti	0,38	1,62 (17.)	0,76 (26.)
Keskiarvo 1 ^a	1,34	3,25	2,18
Keskiarvo 2 ^b	0,79	1,77	1,24

a) EU:n maakottaisten tasojen keskiarvo. b) Koko EU:n väestöpainotettu keskiarvo.

Liitetaulukko 3 Euroopan rahaliiton jäsenmaiden henkirikoskuolleisuus, järjestyksessä naisten henkirikoskuolleisuuden mukaan

Maa	Surmattuja naisia 100 000 naista kohden	Surmattuja miehiä 100 000 miestä kohden	Surmattuja yhteensä 100 000 henkeä kohden
1. Belgia	1,6	2,09 (3.)	1,84 (3.)
2. Malta	1,4	2,03 (5.)	1,32 (5.)
3. Slovakia*	1,24	2,63 (2.)	1,91 (2.)
4. Luxemburg	1,23	1,45 (12.)	1,34 (4.)
5. Suomi	1,22	3,16 (1.)	2,19 (1.)
6. Slovenia	0,98	1,62 (8.)	1,29 (7.)
7. Kypros	0,89	0,96 (13.)	1,24 (8.)
8. Itävalta	0,74	0,76 (15.)	0,75 (15.)
9. Portugali	0,72	2,05 (4.)	1,31 (6.)
10. Alankomaat	0,7	1,49 (11.)	1,10 (9.)
11. Kreikka	0,63	1,92 (6.)	0,86 (12.)
12. Ranska	0,6	0,95 (14.)	0,77 (13.)
13. Espanja	0,59	1,59 (10.)	1,08 (10.)
14. Saksa	0,57	0,70 (16.)	0,64 (16.)
15. Italia	0,54	1,77 (7.)	1,05 (11.)
16. Irlanti	0,38	1,62 (8.)	0,76 (14.)
Keskiarvo 1 ^a	0,88	1,67	1,22
Keskiarvo 2 ^b	0,65	1,33	0,95

a) Rahaliiton maakohtaisten tasojen keskiarvo. b) Koko rahaliittoalueen väestöpainotettu keskiarvo.

*Jäsenmaaksi 1.1.2009 alkaen.

Kirjallisuutta

- Huttunen, Lassi. 1958. Etelä-Pohjanmaan henkirikollisuudesta vv. 1749–1900. Historiallinen arkisto 56. Helsinki.
- Häkkänen, Helinä. 2005. Homicide by ligature strangulation in Finland: Offence and offender characteristics. *Forensic Science International* 152 (2005), 61–64.
- Häkkänen, Helinä & Hagelstam, Camilla. 2003. Nuoret henkirikosten tekijöinä: viime vuosien kehityspiirteet ja niiden taustat. *Rikostutkimus* 2002, 31–40.
- Häkkänen, Helinä & Laajasalo, Taina. 2003. Background characteristics of mentally ill homicide offenders – a comparison of five diagnostic groups. *The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*.
- Häkkänen, Helinä & Laajasalo, Taina. 2005. Homicide Crime Scene Behaviors in a Finnish Sample of Mentally Ill Offenders. *Homicide Studies Volume XX Number X*, 1–22.
- Häkkänen, Helinä & Laajasalo, Taina. 2005. Offence and offender characteristics among two groups of Finnish homicide offenders with schizophrenia: Comparison of early- and late-start offenders. *The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*, March 2005 16(1), 41–59.
- Kivivuori, Janne. 1999. Suomalainen henkirikos. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 159, Helsinki.
- Kivivuori, Janne. 2001. Patterns of Criminal Homicide in Finland 1960–1997. In Tapio Lappi-Seppälä (ed): *Homicide in Finland. Trends and Patterns in Historical and Comparative Perspective*. National Research Institute of Legal Policy, Publication 181, Helsinki.
- Kivivuori, Janne. 2002. Sudden Increase of Homicide in Early 1970s Finland. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention* 3:1, 6–21.
- Kivivuori, Janne & Lehti, Martti. 2000. The Social Composition of Homicide in Finland, 1960–2000. *Acta Sociologica* 49:1, 67–82.
- Koskivirta, Anu. 2001. Sisäinen vihollinen. Henkirikos ja kontrolli Pohjois-Savossa ja Karjalassa Ruotsin vallan ajan viimeisinä vuosina. Helsinki: Yliopistopaino.
- Lehti, Martti. 2001. Väkivallan hyökyaalto. 1900-luvun alkuvuosikymmenten henkirikollisuus Suomessa ja Luoteis-Virossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 178. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Lehti, Martti. 2002. Henkirikokset 1998–2000. Tutkimus poliisin tietoon vuosina 1998–2000 tulleista henkirikoksista. *Oikeus* 2002:14. Helsinki: Tilastokeskus.
- Savolainen, Jukka & Lehti, Martti & Kivivuori, Janne. 2008. The Historical Origins of a Cross-National Puzzle. *Homicide Studies*, Volume 12, Number 1, 2008, 67–89.
- Verkko, Veli. 1933. Biologisuontoisten tekijäin vaikutuksesta henki- ja pahoinpitelyrikollisuuteen. Tilastollis-kriminologinen tutkimus. Helsinki.
- Verkko, Veli. 1931. Henki- ja pahoinpitelyrikollisuuden kehityssuunnan ja tason määrittämisestä I. Suomi ja sen naapurimaat. Tilastollis-metodologinen tutkimus. Helsinki.
- Verkko, Veli. 1931. Henki- ja pahoinpitelyrikollisuuden kehityssuunnan ja tason määrittämisestä II. Muut maat. Tilastollis-metodologinen tutkimus. Helsinki.
- Verkko, Veli. 1951. Homicides and suicides in Finland and their dependence on national character. *Scandinavian studies in sociology* 3. København.
- Verkko, Veli. 1949. Lähimmäisen ja oma henki. Sosiaalipatologisia tutkimuksia Suomen kansasta. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja B 33. Jyväskylä.
- Verkko, Veli. 1948. Maailman vanhin väkivaltatilasto. Taulustolaitoksen 200-vuotismuiston johdosta. Tilastokatsauksia 11–12/1948.
- Verkko, Veli. 1936. Väkivaltarikollisuuden riippuvaisuus kansanluonteesta ja muista etnillisistä tekijöistä. Tilastollis-kriminologinen tutkimus. Helsinki.
- Viljanen, Terhi. 1983. Henkirikokset Suomessa vuosina 1970–79. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 60. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Virkkunen, Matti. 1974. Suicide Linked to Homicide. *Psychiatric Quarterly* 48/1, 276–282.
- Weizmann-Henelius, Ghitta & Viemerö, Vappu & Eronen, Markku. 2003. The violent female perpetrator and her victim, *Forensic Science International*, Volume 133, Issue 3, 197–203.
- Weizmann-Henelius, Ghitta. 2004. Violent Female Perpetrators in Finland. *Personality and Life Events*. Vaasa: Vanhan Vaasan sairaala.
- Ylikangas, Heikki. 1990. A Historical Review of Violent Crime in Finland. Teoksessa: *Criminal Violence in Scandinavia* (toim. Annika Snare). Scandinavian Studies in Criminology 11. Oslo: Norwegian University Press.
- Ylikangas, Heikki. 1976. Puukkojunkkarieitten esiinmarssi. Väkivaltarikollisuus Etelä-Pohjanmaalla 1790–1825. Keuruu: Otava.
- Ylikangas, Heikki. 2001. What happened to violence? In: Heikki Ylikangas & Petri Karonen & Martti Lehti: *Five Centuries of Violence in Finland and the Baltic Area*. History of Crime and Criminal Justice Series, Ohio State University Press, Columbus.
- Ylikangas, Heikki. 1973. Väkivallanaallon synty. Puukkojunkkarikauden alku Etelä-Pohjanmaalla. Helsingin yliopiston historian laitoksen julkaisuja 3. Helsinki.